ion drăguşanul

vărul lui dracula

suceava – cluj-napoca, 2017-2022

ÎN LOC DE PREFAŢĂ:

Cele două jumătăţi

ale aceluiaşi măr

Viaţa şi faptele voievozilor Vlad Ţepeş şi a vărului său, Ştefan cel Mare, sunt îndeobşte bine cunoscute, şi datorită legendelor[1] şi a mărturiile vremii lor[2], şi prin consecinţa unor studii temeinice[3], o mică parte dintre mărturiile cele vechi zăcând încă într-o ceţoasă uitare, inclusiv cronica de la München, în care Ştefan cel Mare îşi rememora faptele în faţa medicului

---

[1] Teodorescu-Kirileanu, S, *Ştefan Vodă cel Mare şi Sfânt / Istorisiri şi cântece populare*, Focşani 1904; Bogdan, Ioan, *Vlad Ţepeş şi naraţiunile germane şi ruseşti asupra lui,* Bucureşti 1896

[2] *Călători străini despre Ţările Române*, vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968

[3] Stoicescu, Nicolae, *Vlad Ţepeş*, Bucureşti 1976; Iorga, N., *Istoria lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti 1904

veneţian Matteo Muriano[4]. Deci, despre Vlad Ţepeş şi Ştefan cel Mare nu s-ar mai putea scrie nimic nou şi, cu atât mai puţin, un roman istoric de dimensiuni reduse.

Ademenit, totuşi, de faptul că verii voievozi însemnau, prin fapte şi prin firi, nu doar prin înrudire două jumătăţi ale aceluiaşi măr, care nu diferă prin nimic, decât prin aparenţa ademenitoare a coloritului cojii, am hotărât, în urmă cu ceva ani, să scriu o carte în care să îmbin mitologia străveche românească, viaţa reală şi legendele de după acele vieţi, cu atât mai mult cu cât ştiam că legendele, deci tradiţiunile fanteziste de mai târziu, îşi aveau rădăcinile în mituri astrale străvechi, dar şi în nişte cântece ritualice atemporale[5], cele ale vlazilor blahi (stăpânitorilor de ţinuturi sau *majores terrae*), texte de care m-am folosit, fără trimiteri de subsol, atunci când structura mitico-legendară îmi permitea sau mă obliga la astfel de relaţionări.

---

[4] Górka, Dr. Ol., *Kronica czasów Stefana Wielkiego Mołdawskiego. Niezname najstarsze żródło rumuńskiej histtoriografji* (Cronica vremii lui Ştefan cel Mare al Moldovei. Cel mai vechi izvor, necunoscut, al istoriografiei române), în *Sprawozd. Polskiej Akad, Umiejętności*, XXXIV (1929), Nr. 6 (Iunie); Esarcu, C., *Documente istorice descoperite în Arhivele Italiei*, Bucureşti 1878; Ionescu-Gion, G., I., *Doftoricescul meşteşug în trecutul ţărilor române*, Bucureşti, 1892

[5] Enăchiuc, Viorica, *Rohonczi Codex*, Bucureşti 2002

Vlad Ţepeş şi Ştefan cel Mare au trăit şi au făptuit într-o epocă de o neomenească şi cumplită cruzime, o violenţă justificată, ba chiar coordonată de biserici, risipa de sânge fiind închinată slavei lui Dumnezeu. Omul, inclusiv domnitorul, exista sub vremi şi se subordona prerogativelor vremii, dar şi preceptelor biblice din *Deutenoromul* lui Moise a stârpirii populaţiilor cu alte interese decât cele ale lui Dumnezeu. În general, voinţa lui Dumnezeu se exprima prin cârmuitori bisericeşti, care pretindeau, pentru mulţumirea lui Iisus şi a Sfintei lui Maici, dar şi a şirului nesfârşit de sfinţi, averi, jertfe, cruzime, inclusiv asupra enoriaşilor, care pierdeau statutul de frate, conferit de Iisus prin rugăciune *Tatăl nostru,* şi redeveneau robi. Robi ai lui Dumnezeu mitropolitul, episcopul, stareţul, „rugătorul nostru".

E nedrept să li se atribuie lui Vlad Ţepeş şi lui Ştefan cel Mare cruzimile de neînchipuit, pe care le-au oblăduit (spintecarea burţilor femeilor, pentru a scoate şi ucide pruncii; răstignirea în cruce prin punerea în ţepe a mii de prizonieri; spânzurarea în faţa cetăţii a sutelor de prizonieri, pentru a bucura şi inima mitropolitului cu jertfa de recunoştinţă faţă de Dumnezeu), pentru că astfel de cruzimi, ba unele şi mai cumplite se săvârşeau în toată lumea cunoscută, întotdeauna prin voia şi judecata administratorilor religioşi de pretinsă dumnezeire. Cruzimea

începuse să fie nu doar pravila, ci şi morala, şi religia vremii.

Vlad Ţepeş, de pildă, era convins că, în făptuirea dreptăţii, era profund şi devotat creştin, care nu se abătea cu nici un preţ de canoane, mărturisind, într-unul din cele doar şase documente care ne-au rămas de la el, că doar „acei câţi se poartă cu duhul lui Dumnezeu, aceia sunt fiii lui Dumnezeu, spune dumnezeiescul apostol, căruia, pe urmă mergându-i, cei iubitori de dreptate, care se străduiesc spre cele bune, au dobândit viaţa dorită, cele pământeşti lăsându-le pământului şi alipindu-se de cer, auzind acel fericit glas de bucurie, pe care veşnic îl şi aud: „Veniţi, binecuvântaţi-i părintelui meu, să moşteniţi împărăţia gătită vouă, de la întemeierea luminii!”. Cărora şi eu, binecredinciosul şi binecinstitorul şi de Hristos iubitorul, Io Vlad voievod şi domn a toată ţara…a binevoit domnia mea, cu a sa bunăvoinţă, cu inimă luminată şi curată a domniei mele, să proslăvesc pe Dumnezeu, care m-a proslăvit şi m-a ridicat cu slavă în scaunul sfântrăposaţilor părinţi ai domniei mele”.

Ştefan cel Mare, după cum singur povestea scriitorului cronicii germane, încă aflată la München, nu era cu nimic mai puţin creştin şi, totodată, mai puţin sângeros decât vărul său, Vlad. Şi-atunci de ce s-a ajuns, în posterioritate, la tradiţiunea mărului pe jumătate otrăvit şi pe jumătate aproape voluptuos? Probabil pentru că

în fiecare din noi există aceste două jumătăţi ale aceluiaşi măr, din care gustăm, funcţie de împrejurările vieţii, ceea ce poate să ne niveleze sufletele întru linişte şi împăcare. Refuz contrariile de tip înger şi diavol, pentru că nu cred decât în Unul Dumnezeu şi în flăcăruile mai mari sau mai mici pe care El le-a aprins în sufletele tuturora. Prin urmare, şi în naraţiunea care urmează veţi întâlni jumătăţile întregite în fiecare şi nicidecum răspândite de soartă preferenţial, câte o jumătate în unul şi câte o alta în celălalt.

Altarul din munţii lui Căliman

În zorii zilei de 28 iunie a anului 1421, un bărbat despuiat până la cămaşă bătea de zor în poarta curţilor domneşti din dealul Sucevei. Striga ceva în limbi nemaiauzite prin partea locului şi lovea cu pumnii în porţile ferecate, în vreme ce străjile de noapte, împietrite pe culmea zidurilor de piatră, îl priveau nepăsătoare. Din vale, dinspre lunca stufoasă a Sucevei, urcau cătinel pe şleaul cel mare alţi bărbaţi despuiaţi până la cămaşă, vreo şaisprezece sau optsprezece, greu de numărat din depărtare, pentru că se buluciseră unii în alţii, sprijinindu-se ca după o întâmplare cu risipă de osteneală.

– Cine-i acolo?, întreabă, într-un târziu, un glas dinspre curţile domneşti.

– Ghillebert de Lannoy, solul ducelui Filip de Burgundia şi al măritului Henric al V-lea, regele Angliei şi regent al Franţei!, răspunde bărbatul despuiat, bătând în porţi şi mai lărmuitor.

Străjerii rămân la fel de împietriţi, apoi, după ceva vreme şi chibzuială, un oştean molcomeşte pe sub mustăţi:

– O fi vreo solie care a trecut prin bucovina Cosminului… După despuiere, aşa s-ar zice.

Auzind vorbă, bărbatul din faţa porţii se opreşte din lărmuire şi ascultă atent curgerea cuvintelor pentru a se dumiri în ce limbă au fost rostite.

– Latină vulgară, murmură pentru sine, apoi le strigă străjerilor: Deschideţi porţile în faţa cavalerului Ghillebert de Lannoy, solul ducelui Filip de Burgundia şi al măritului Henric al V-lea, regele Angliei şi regent al Franţei!

Iar porţile se deschid, de parcă vrednicul cavaler picard ar fi rostit formula magică. Câţiva arcaşi se aliniază pe două rânduri, de la poartă până la treptele casei de piatră din curte, iar la ivirea lor chipul cavalerului străin se luminează:

– Vă ştiu, v-am întâlnit la Marienburg!

Din capul scărilor de piatră din faţa casei, un bărbat falnic hohoteşte amuzat:

– Că doar nu umbli, domnia ta, despuiat încă din pădurile Marienburgului!

Picardul îşi muşcă buzele.

– Nu. Dar dacă ar fi să întâlnesc pe unul dintre vitejii aceştia undeva unde să nu-mi cadă pădurile în cap, îndrăznesc să cred că mi-aş face rost de straie noi…

– Poate că vi se va face voia, cavalere, rosteşte, de data asta cu o anume răceală în glas, bărbatul cel falnic, apoi, pentru că pâlcul celorlalţi bărbaţi despuiaţi, apropiindu-se, se oprise în faţa porţii, i se adresă unuia dintre aceştia:

– Stanislav de Vronova, oşteanul panului Gueldigold, castelanul de Cameniţa! Ce vânt te aduce pe la noi, oştene?

Polonul se înclină, apoi izbucni trufaş:

– Măria Ta, solia seniorului Vostru, marele cneaz Vitovt al Lituaniei, a fost umilită în pustietăţile Moldovei!

– Pustietăţi, oştene? Şi cine să umilească, în nişte pustietăţi, pe vitejii lui Vitovt, cumnatul şi nu seniorul nostru?

– Tâlharii, Măria Ta… O ceată de nemernici…

Solul regelui Angliei pare să se dumirească, abia acum, că bărbatul cel falnic din capul scărilor de piatră este voievodul Moldovei.

– Mă aflu, oare, în faţa lui Alexandru Vodă, domnul Valahiei şi al Moldovei?

– Alexandru, din mila lui Dumnezeu, marele singur stăpânitor al Ţării Româneşti a Moldovei, de la munte până la mare! Ce necaz aţi avut, în ţara aceasta a noastră, nobile cavaler?

– Am fost prinşi, aruncaţi jos de pe cai şi prădaţi de hoţi, Măria Ta… Şi chiar m-au bătut şi rănit greu la braţ, ba m-au şi dezbrăcat, lăsându-mă gol, doar în cămaşă, legat de un copac o noapte întreagă, în mare primejdie de a fi ucis… Dar, slavă Domnului, am izbutit să-mi dezleg legăturile şi să vin în faţa Măriei Tale, în acest sat… Şi am pierdut cam între o sută şi o sută douăzeci de ducaţi şi alte lucruri şi giuvaere… Ba şi un orologiu de aur de mare preţ, dar al Majestăţii Sale Henric al V-lea pentru sultanul Mahomed…

Din poarta curţilor, voievodul priveşte spre casele risipite prin vale, apoi spre cetăţuia zidită din piatră pe pintenul de deal de dincolo de casele cu grădini şi livezi. Într-adevăr, Suceava pare mai curând un sat, decât un oraş domnesc.

– Ceasul îl vei dărui domnia ta fiului lui Mahomed, Murad al II-lea, dacă va izbuti să-i biruiască pe fraţii săi, Dozme Mustafa şi Mustafa. Numai că o să-i fie greu lui Murad, după moartea sultanului Mahomed, să scape de Dozme Mustafa, pe care-l sprijină Împăratul Bizanţului, Manuel al II-lea Paleologul, şi emirul de Aidin Djuneid…

– Deci e adevărat că a murit sultanul şi că Turcia se află în război civil… Dar asta nu rezolvă şi necazul cu paguba noastră…

– Necazul acesta îl vor rezolva oştenii noştri. Dacă nu cumva l-au şi rezolvat…

Într-adevăr, o ceată de oşteni, ducând, cu ştreangul de gât, nouă tâlhari, se ivi, în trap mărunt, pe şleaul cel mare. O haraba braşovenească, încărcată cu lucruri şi scule de preţ, scârţâia din roţile ferecate, în urma cetei, trasă de trei perechi de boi uriaşi. Când ajung în faţa curţilor, oştenii descalecă şi se închină în faţa voievodului.

– Numai nouă aţi fost?

– Numai, că nici nu erau de trebuinţă mai mulţi, răspunde unul dintre tâlhari.

– Dar ei erau optsprezece oşteni căliţi în lupte şi cu cavalerul picard nouăsprezece!, continuă Vodă, fără să-şi ascundă ironia rostirii.

– Muieri, Măria Ta, păcat că-i îngădui!
– Oaspeţi! Oaspeţi, iar voi trebuia să-i cinstiţi drept oaspeţi ai noştri!

Alexandru Vodă se întoarce, pe neaşteptate, spre solul picard:

– Ia-i, sunt ai domniei tale, cavalere! Ai slobozenie de la noi să-i omori.

Ghillebert de Lannoy şi tovarăşii săi de solie dau buzna asupra harabalei, îşi aleg hainele, se îmbracă în grabă, apoi răscolesc printre scule şi lucruri de preţ ca să vadă ce anume lipseşte şi, cum nu lipseşte nimic, ba află în haraba şi comori care nu le aparţin, se declară mulţumiţi cu dezdăunarea, refuzând să primească frânghia de care sunt legaţi tâlharii cu ştreangul de gât. Vodă îi explică, răbdător, că poate face cu tâlharii ce pofteşte, că, după legea valahă, îi poate omorî sau păstra ca robi, dar picardul refuză:

– Să fie ai căpeteniei care i-a prins! Să facă domnia sa cu ei ce pofteşte!

Căpetenia oştenilor domneşti, un tânăr cu mustaţa abia mijită, cu un braţ prins într-o eşarfă însângerată, păşeşte în faţa voievodului şi, când

să se închine, puterile îl părăsesc şi se prăbuşeşte în colbul drumului. Un alt oştean, un bărbat cărunt şi cu meşteşug în treburi războinice, îngenunchează lângă tânăr, îi sfâşie haina cu pumnalul şi prinde să-i cerceteze rana de la umăr.

– Ce semn e acela?, întreabă Alexandru Vodă, zărind ceva pe umărul flăcăului.

Oşteanul cel cărunt cercetează umărul, apoi ridică o privire albastră spre chipul voievodului.

– E semn domnesc, Măria Ta. Băiatul acest e un fiu al Măriei Tale…

*

Într-o chilie a casei domneşti, doftoricit cu fierturi şi pomăzi din ierburi de veacuri ştiute, oşteanul cel tânăr doarme somn adânc, dar liniştit. Când se trezeşte, ochii lui se scufundă în privirea blajină a lui Alexandru Vodă.

– Măria Ta…

Tânărul vrea să se ridice, dar Vodă îl apasă uşor, cu mâna, pe umărul rănit.

– Nu mă mai doare, Măria Ta… O zgârietură, acolo… Dacă n-aş fi pierdut prea mult

sânge, nu m-aş fi făcut de ruşine în faţa Măriei Tale…

Alexandru cercetează atent chipul tânărului, apoi rămâne pierdut în cine ştie ce aduceri aminte, retrăind întâmplări tinereşti pe cale să fie uitate, apoi zice pe neaşteptate:

– Eşti feciorul Ancuţei din Borzeşti… Numai al Ancuţei ai putea fi…

Flăcăul, clătinat de uimire, uită de rană, de slăbiciune, şi sare din pat într-un avânt necugetat:

– Măria Ta ne cunoaşte, o cunoaşte pe mama?!…

Vodă zâmbeşte tainic şi cu o anume duioşie pe chip, apoi întreabă:

– Ei, ce zici, te-ai putea măsura cu cavalerul picard?

Oşteanul, fălos dintr-odată, răspunde fără să-şi ascundă făloşenia:

– M-aş putea măsura cu toţi solii polonilor şi tot nu m-aş face de ocară! Că n-oi fi eu mai prejos decât Cosmin, tâlharul!

Vodă continuă să zâmbească la fel de duios, dar parcă mai enigmatic şi mai şugubăţ.

– Bine, atunci ai să ai parte de o întrecere cavalerească. Ai grijă să nu te dezbrace picardul şi să nu-mi faci de ocară oştenii de la Marienburg!

*

Ghillebert de Lannoy, cu rana de la braţ proaspăt unsă cu pomăzi numai de oşteanul cel cărunt ştiute, cată pricină de vorbă, fiind domnia sa om umblat şi învăţat peste poate, dar care pe toate vrea să le ştie:

– Ţara aceasta, a domniilor voastre, se află la capătul lumii…

– Aşa se spune din bătrâni, că am trăi la capătul lumii şi că în munţii noştri s-ar afla izvoarele nopţilor şi ale zilelor, noi simţind înaintea tuturor razele soarelui dătător de viaţă şi răcorindu-ne trupurile cu stropii de rouă ca să îmbunăm cerul să nu se prăbuşească, vreodată, asupra noastră. Dar astea sunt numai spuse.

– Dar chiar obişnuiţi să vă spălaţi trupurile cu roua dimineţii şi invocaţi cerul să nu se prăbuşească asupra voastră?

– Aşa e obiceiul. Când respecţi obiceiul, îţi respecţi străbunii, stâlpii. Fără respect faţă de moşi şi strămoşi nu se poate.

– Moşi şi strămoşi? Voi nu vă cunoaşteţi străbunii, care-s mai aproape, şi-atunci cum v-aţi cunoaşte moşii, pe cei care au pus temeliile neamului? Nu aveţi cronici, nu aveţi scrieri, vă lipseşte memoria…

Oşteanul cărunt cercetează, cu migală, rana deja tămăduită a străinului, apoi îşi strânge ulcelele cu pomăzi.

– Scrisul este bun numai pentru neamurile care n-au ţinere de minte, domnia ta. Pentru noi, flacii, datinile şi obiceiurile păstrează, în cântece, ceea ce nici o scriere n-ar putea păstra.

Cavalerul picard se înfierbântă, freamătă, intuind parcă o anume revelaţie.

– Datina şi obiceiul nu înseamnă memorie. După datină, bărbaţii voştri poartă opinci cu nojiţe, cioareci de lână, cămăşi de bumbac încinse într-un brâu lat, cojoace miţoase şi căciuli ţuguiate, iar femeile, frumoase precum căderea în păcat, îşi împodobesc gâtul cu mărgean roşu, care susură mişcător deasupra cămăşilor subţiri, cusute pe o lăţime de un deget şi mai bine cu tot felul de mătăsuri şi cu aur şi argint. Pe trup, poartă fote cu dungi mari, pe care le înfăşoară, suflecându-le

colţurile, pe de-a-ntregul sau doar pe jumătate, deasupra cămăşii lungi, străvezii. Rareori, femeile voastre, cochete şi provocatoare cum nu există altele în întreaga Europă, îşi aruncă peste umeri, după cum le vine cheful, o bundă care le ajunge numai până la genunchi, iar la ivirea lor sângele bărbaţilor începe să clocotească atât de năvalnic încât nu se mai tem nici de prăbuşirea cerului, pe care, de altfel, l-ar putea sprijini pe umeri. După datină, vă duraţi case din lemn verde, fiecare tot pe altă culme…

Oşteanul, molipsit de frenezia străinului, dar şi amuzat că picardul vede doar ce-i de văzut, nu şi ceea ce se cuvine simţit, izbucneşte într-un hohot de râs, apoi, când îşi revine, presură peste uimirea tăcută a străinului:

– Atât vezi dumneata din datină? Dar cum ai vedea şi altceva, când nu ne cunoşti şi nici n-am vrut noi să se vadă mai mult! În munţii noştri n-ai fost niciodată…

– Şi dacă aş fi fost?

– Dacă ai fi fost, ai fi văzut. Dar n-ai fost, nu ştii nimic şi iei în derâdere ţara şi neamul acesta, de parcă am însemna noi doar ceea ce vezi domnia ta: un sat, nişte curţi de piatră, o cetate abia începută de Măria Sa Petru Muşat, un popor primitiv şi rustic…

Picardul pare neîncrezător.

– În munţi nu se află nimic. În munţi nu se poate naşte o civilizaţie. Am citit, oştene, am călătorit, am pus întrebări şi am ascultat răspunsuri: niciodată nu s-a durat ceva în munţi.

– Pentru că neamurile au durat cetăţi de piatră şi n-au băgat de seamă că Dumnezeu-Omul a pregătit pentru ele cetăţi de nebiruit, munţii…

– Dumnezeu-Omul este Iisus Cristos…

– Iisus Cristos este Fiul lui Dumnezeu-Omul!

Străinul, lunecând fără să vrea într-o dispută teologică, pe care, de altfel, nu prea pune preţ, ripostează dur:

– Ce ştiţi voi despre Dumnezeu, voi care nu-i ştiţi cuvântul, care nesocotiţi scrierile sfinte!

– Îl cunoaştem, prin moşi, prin stâlpi, înaintea tuturor. În munţi, au înălţat moşii altare cu câte douăsprezece stânci cioplite în cinstea lui Dumnezeu-Omul, căruia noi ne-am închinat dintotdeauna şi a cărui Lege, de la Zalmoxis, Marele Preot, încoace, o cântăm, după obiceiul străvechi, juruind să o respectăm întru totul, pentru că Leru-i Ler, Legea e Lege, şi se cuvine a fi respectată. Dincolo de Legea lui Dumnezeu-

Omul nu mai există nimic, nici măcar regii, preoţii şi călugării din văile şi câmpiile de dincoace de munţi şi păduri cu îndreptările şi cu pravilele lor pământeşti. Tocmai de asta nici un rege nu ne poate ţine sub ascultare, pentru că Legea ne dă curajul pentru libertate sau moarte, iar când coborâm din munţi, repezi precum ciutele, dar puternici şi neîndurători precum lupii albi, şi facem prăpăd prin ţinuturile domoale în care nu se cunoaşte Legea, nimeni nu ne poate birui, pentru că nimeni nu poate ajunge până la noi.

Oşteanul se pierde, se topeşte pe sticla aburindă a clipei pentru a se întrupa altundeva, într-o anume depărtare, poate în trecut, poate în viitor, poate că într-o dimensiune în care timpul zace precum nisipul clepsidrelor, frământat îndesat de tălpile bărbaţilor. E ceva înfricoşător, dar şi ademenitor, ceva plin de inefabil în risipirea oşteanului într-o altă făptură, una mistică, una divină, una care ştie, dar nu are cui se rosti. Tocmai de asta, el nu mai vorbeşte străinului, el doar îşi pipăie sufletul şi îl descoperă părticică cu părticică:

– În munţii noştri, acolo unde buciumul cu ferecături din coajă de mesteacăn duce şi aduce veşti, oamenii se mulţumesc cu puţin, trăind în simplitate şi nefăcând nici o deosebire între dreptate şi cumpătare. Trăiesc din ce le dăruiesc turmele şi codrii cu care s-au înfrăţit

dintotdeauna, socotind drept păcat de neiertat sacrificarea puiului vreunei vietăţi. Cândva, să tot fie de şapte ori şapte veacuri de om de atunci, au poposit la altarul celor douăsprezece stânci cioplite din munţii lui Căliman un pribeag şi femeia lui, care fugiseră dintr-o cetate a luxului şi a obiceiurilor negustoreşti, după pustiirea acelei cetăţi de vrăjmăşia altor strângători de bogăţii şi de deşertăciune lumească. Izvoarele nopţii presurau, pe atunci, puzderie de mărgăritare peste lume, iar bărbatul acela străin şi femeia lui străină, unul mai oacheş decât celălalt, le-au tot povestit o mulţime de grozăvii. Apoi, primind îngăduinţă, şi-au durat şi ei o casă din lemn verde, în apropierea altarului, pe o creastă din munţii lui Căliman. Nimeni nu-şi mai aduce aminte în ce veac de om s-au stabilit în munţii izvoarelor oacheşul Badica, troianul, şi femeia lui cu piele maronie, dar catifelată ca lumina stelelor, căreia muntenii i-au şi spus Dochia, pentru că era nespus de ochioşică. Dar Badica, troianul, i-a învăţat pe stăpânii izvoarelor nopţilor şi zilelor cum să cioplească un aratru dintr-un trunchi de copac tare, cu care să facă o aratrură, primăvara, în văile din vale, în văile aflate la depărtări de o fugă de cal. A pus doisprezece boi troianul să târâie trunchiul cioplit, brăzdând pământul din vale, în care Dochia aşternea boabe de aur, iar din boabele acelea au crescut lujeri şi spice cât vrabia, în care se răsfăţau o mulţime de alte boabe din aur. Când a venit, apoi, vremea vremii şi s-au strâns spicele pe arie şi s-au ales boabele,

îmblăcindu-se snopii cu beţe unite între ele, tot câte două, printr-o legătură de piele, stăpânii izvoarelor nopţilor şi zilelor au fost martorii unor întâmplări ciudate, pe care le-au încredinţat urmaşilor prin cântec, ca şi Legea, pentru a nu mai fi uitate vreodată. Acolo, în muntele lui, troianul a trecut boabele printre pietre, până le-a prefăcut într-o pulbere albă, căreia i-a zis farina, iar Dochia a luat pulberea aceea şi a cernut-o printr-o pânză rară din mătase într-o albie cipolită în trunchi de stejar. După aceea, troianca a amestecat pulberea cu apă şi a tot frământat-o cu pumnii până a prefăcut-o într-o moviliţă albă, molatecă, pufoasă, din care a răsucit frânghii albe, pe care le-a împletit între ele într-un cerc uriaş, pe care l-a pus într-o căsuţă de piatră, din care, după ce au fost arse lemne cât braţul de bărbat în putere, au fost scoşi cărbunii şi puşi de veghe la uşă. Într-un târziu, troianca a scos din căsuţa de piatră încinsă, din coctorium, un cerc de aur, pe care l-a frânt în patru şi, tot aşa, din patru în patru, până a ajuns pentru toată lumea. Mirosea frumos ciudăţenia aceea rotundă, colacul din care oamenii au gustat cu mare prudenţă. Începuse să ningă, de parcă Dochia provocase cerul să-şi cearnă peste lume pulberile lui albe, iar oamenii muşcau din colac, închipuindu-şi că şi cerul, nu numai pământul, a prins să se îngrijească de hrana lor zilnică… În zilele următoare, stăpânii munţilor şi ai izvoarelor au sfătuit între ei şi au decis să-i primească şi pe troieni în neamul lor, încredinţându-le Legea.

Patru câte patru, au urcat bărbaţii, pe cărarea şerpuită, în argint împodobită, până la casele troienilor, case-nalte, minunate, cu porţile ferecate, cu lanţuri de fier legate, scoborâte pe de-o parte, cu stobor de siminoc, cu streşini de busuioc, şi i-au cântat fecioriţei d-ochioşiţe, închinând cu sănătate. Din cei patru, doi cântau, iar ceilalţi doi, care cântaseră mai înainte, muiau fir de calomfir şi steble de busuioc într-o apă limpejoară şi, stropind casă, stropind masă, după Legea din bătrâni, închinau de sănătate, iară gazda mai frumos i-a dăruit cu-un colac de grâu curat. Apoi, ca să nu se uite şi ca să se ţină noua datină a grâului şi a pâinii deopotrivă cu Legea, bărbaţii au întocmit, în lunga iarnă, un cântec nou, căruia i-au zis aratrură sau urătură, pentru a încredinţa veacurilor ce aveau să vină povestea minunată a iniţierilor făcute de Badica, troianul, şi de ochioşica lui nevastă…

– Vrei să spui, oştene, că moşii voştri au fost troieni şi că de la ei moşteniţi limba aceasta a lui Eneea, latina vulgară?

Oşteanul se adună în hotarele clipei şi, în hotarele clipei, redevine ceea ce a fost, un bărbat care zâmbeşte sfios, ca după o poznă de care s-ar ruşina. Apoi, pentru că străinul cată la el cu aceeaşi înfrigurare a dorinţei nepământeşti de a afla răspunsuri, continuă, dar fără a mai părăsi hotarele clipei:

– Domnia ta, cavalere, eşti un rătăcitor, pe care îl vântură curiozitatea prin toate părţile lumii. Numai că lumea are adevărurile ei, care se pot statornici doar acolo unde au fost clădite. Dacă le muţi, adevărurile acestea se fac praf şi pulbere. Au soarta stâncii în vecinătatea mării, care se desface în nisipuri mişcătoare.

– Tot nu mi-ai răspuns la întrebare…

– Cunoaşte cineva răspunsurile? Stă în puterea omului să cunoască răspunsurile?

– Dar tradiţia? Tradiţia nu e un răspuns?

– Poate că este, dar, odată cu vremuirea vremii, înţelesurile tradiţiei se mai schimbă. Din bătrâni se povesteşte că nu noi am fi din neamul troienilor, ci că troienii ar fi din neamul nostru, al moesilor, şi că, după pustiirea bătrânei cetăţi a moşilor care au părăsit munţii, numai un singur troian s-a întors acasă, ceilalţi fiind ursiţi morţii sau pribegiei...

De câtăva vreme, martor tăcut al dialogului, dar intrat în încăpere fără să fi prins cineva de veste, Alexandru Vodă pare cuprins în negura încenuşată a vremuirii vremurilor. E încruntat, chinuit de propriile lui frământări.

– Nu trebuia primit!, zice voievodul pe neaşteptate, iar cei doi, cavalerul picard şi oştea-

nul cărunt, se desprind, cu brutalitate, din vraja căreia i se abandonaseră. A fost o greşeală. Badica era, deja, un străin, urmaşul moşilor risipiţi prin văile primejdioase. Ne-a ademenit în văi, ne-a făcut să ne părăsim cetatea şi să ne punem în calea primejdiilor. Vreme de milenii au trăit moşii noştri în munţi, stăpânind, aproape de cer, din Balcani până pe crestele Moraviei, dar Badica ne-a ademenit cu mana văilor, amestecându-ne cu neamurile veşnic rătăcitoare, de la care numai deprinderi rele am luat.

*

Bâlciul de vite din câmpul cel larg al Arenilor începuse de trei zile şi-acum neguţătorii, un amestec ciudat de limbi, de metehne şi de interese, sunt pe cale să facă ruperea preţului unui cap de vită, după care să fie vândute toate celelalte. Turmele se întind până hăt, departe, înspre fântâna Cerchezului şi Podul Pietrarului de pe Tătăraşi, dispărând dincolo de heleşteul lui Ursachi, de heleşteul Parţcăului şi de prisaca lui Gavril hatmanul din marginea Ipoteştilor, dar oamenii, împânziţi între dealul Tonei, fântâna Armencei şi părul lui Alecsa, trudesc încă din greu cu ulcelele călugăreşti, pline ochi cu vin de Cotnar, şi de care au grijă cuvioşii călugări să nu rămână niciodată goale. Iar când vreun oarecare purtător de strai mănăstiresc îşi calcă pe urme în mânuirea dibace a butoaielor pântecoase, plesnet de bici răsună glasul protopopului Iuga Fultic din

Buciumeni, credincios slujitor al domniei, stăpânitor peste o mulţime de sate risipite prin tot cuprinsul Moldovei şi aprig diriguitor al comerţului mănăstiresc cu vin de Cotnari, pe care îl împarte cu generozitate ca pe Sfânta Împărtăşanie, dar pe bani buni, care bani numai pentru preamărirea Atoateziditorului vor fi de folos.

– Daţi uitării cele lumeşti, despovăraţi-vă de bogăţii şi primeniţi-vă sufletele cu vinul Domnului! Beţi şi aduceţi laudă Celui ce a pus mana sfântă în dealul Cotnarilor pentru cuprinderea cu frumuseţe a nevrednicei vieţi omeneşti!

În vremea asta, câţiva lăutari ţigani prind să cânte cu foc, rostogolindu-şi tăciunii ochilor prin albul diavolesc al găvanelor, iar pântecosul protopop începe să-şi salte cărnurile într-o ţopăială hazlie, urmat îndeaproape de alţi oameni veseli şi puşi pe şotii. Şi unde nu începe, pe nepusă masă, Stanca, ţiganca scripcarului Cerbul Scarlet, să tânguiască de se despică pietrele în patru şi inimile în de patru ori câte patru:

– Frunză verde avrămească,
Lângă uliţa domnească
Este-o şatră ţigănească.
Dară-n şatră cine este?
Badea calu-şi potcoveşte…

Când să-şi tragă Stana sufletul, sorbind vin auriu dintr-o ulcea pântecoasă, întinsă cu

graţie de însuşi cinstitul protopop Iuga Fultic, Cerbul Scarlet continuă, fără să-şi dezlipească obrazul smolit de pe scândura scripcii:

– Puica şede şi-l priveşte
Şi pre'n lacrimi îi vorbeşte…

Stana ţine ulciorul deasupra capului, cumva pieziş, de parcă urciorul ar fi capul voinicului, pe care tânăra femeie l-ar pipăi cu degetele:

– De mergi, bade, de la mine,
Ia-ţi şi dorul tău cu tine,
Căci eu sunt copilă rea,
Nu ştiu dorul a ţinea,
Căci eu sunt copilă mică
Şi de dor inima-mi pică!…

Cerbul Scarlet trage cu patimă din arcuş de parcă s-ar săvârşi lumea, iar sunetele biciuiesc văzduhul cu atâta tristeţe încât şi neguţătorii cei străini, de limbă italienească, nemţească, polonă, ungurească sau tătărască, se simt înfioraţi, de parcă i-ar frige cuvintele, într-un anume fel desluşite, direct în inimă.

– Acu' să vezi!, ameninţă protopopul pântecos, căruia din cauza burdihanului fără de pereche i se zice Fultic, iar Stana, auzindu-l, zvârle cât-colo urciorul cu vin şi zice de parcă

glasul i s-ar încolăci pe trunchiul de măr rotat al cântecului viorii:

– Dar întoarce-te 'napoi,
Mai vin', bade, pe la noi
Ca să-ţi spun adevărat,
Să-ţi spun visul ce-am visat…

– Visul e tălmăcirea căii de la Dumnezeu, încearcă protopopul Iuga să se adreseze mulţimii, dar mulţimea are de urmărit cu înfiorare povestea cântată, aşa că îl înghionteşte pe slujitorul altarului din toate părţile:

– Ia mai tacă-ţi fleanca, părinţele!

Stana îşi împreunează mâinile într-un chip ciudat, păgân, de parcă ar fi prins între palme firul melodios al viorii, apoi izbucneşte spărielnic:

– Ah, basmaua ta cea nouă
Am visat-o ruptă-n două!
Şi-a ta floare mult iubită
Am visat-o veştejită!
Şi-al tău cal nepreţuit
L-am visat c-au fost murit…

O ciudată nelinişte se risipeşte prin aer, iar călugării profită de clătinarea sufletelor pentru a mai umple prin cele ulcele, din care guri lacome au sorbit cu nesaţ. Ca la comandă, toate

mâinile duc câte o ulcea plină ochi înspre guri încleştate şi-atunci, la fel de încleştat, răsună peste întregul câmp al Arenilor glasul frumos şi puternic al lui Cerbul Scarlet:

– Ba ţi-i ruptă inima
Căci mă duc şi te-oi lăsa,
Faţa ta s-a veşteji,
Căci te las şi n-oi veni,
V-a muri sufletul tău
Pedepsit de dorul meu!…

Stana răspunde îndată, fără să mai lase răgaz tânguitor viorii:

– Să te duci, bădiţă, duci
Peste dealuri, peste lunci,
Să pici rob pe la Tatari,
Pe la Turci, pe la Moscali,
Şi de-a fi să-ţi meargă bine,
Pice pielea de pe tine!

Cu sângele arzând de vin şi revoltă, protopopul cel gras sporeşte blestemul cu de la sine voinţă:

– Iar de-a fi să-ţi meargă rău,
Curgă-ţi sângele părău!..

Stana zâmbeşte părelnic, apoi tânguie şi bleasteamă, iubeşte şi ucide, vindecă şi otrăveşte într-o melodică înşiruire de zvâcniri ale inimii:

– Mai stai, bade, nu te duce,
Ci te-nchină şi fă-ţi cruce
Că va da Dumnezeu ploaie,
Drumul calea o să-ţi moaie,
Calul o să-ţi poticnească,
Mâna dreaptă-o să-ţi sclintească,
Iară mâna ta cea stângă
Drept în două o să-ţi frângă
Ca cu dinţii să-ţi ţii frâul,
Să nu-ţi poţi discinge brâul,
Să-ţi aduci aminte, crude,
Că-i blestem de oareunde!…

Cântecul femeii osteni în linişte, fiecare om, străin sau băştinaş, bărbat sau femeie, chibzuind filosoficeşte la ale sale. Numai cinstitul protopop Iuga Fultic, care abia-şi stinsese pârjolul lăuntric cu o ulcică cu vin, păru să se desprindă din vrajă pentru a răspunde unei alte chemări. Începu, săltăreţ, să declame cuvinte şi cuvinţele, iar Cerbul Scarlet, atent la tot şi la toate, născoci îndată ritmul melodios în care să-şi afle făgaş dulce cuvintele protopopului.

– Frunză verde de odos,
Mă duc în Ţara de Jos
S-aduc vin de cel gustos,
S-aduc vin de poamă neagră,
Să ştii, puică, că-mi eşti dragă!...

Veselia, pasăre zburdalnică, îşi făcu iute loc pe cerul Sucevei, iar Stana, adunând în poală banii de aur lesne sloboziţi din mâinile petrecăreţilor, îşi făcu loc în dreapta protopopului şi, privindu-l poznaş, îi susură în auz:

– De te duci, bădiţă, duci,
Mai degrabă să-l aduci,
Mai curând să te întorci,
Căci eu să te-aştept nu poci!
De te duci la Odobeşti,
Mă rog să nu zăboveşti,
Că de-i zăbovi o lună,
Mă-i găsi în câmp nebună…

Cântecul şi veselia ar fi ţinut mult şi cu priinţă, că doar moldoveanului îi stă bine într-o astfel de tovărăşie, de nu s-ar fi auzit buciumaşii sunând de pe crestele zidurilor Curţii Domneşti, iar Vodă nu s-ar fi arătat, după aceea, însoţit de oaspeţi şi curteni, într-o cavalcadă năvalnică, pornită în iureş înspre înălţimea vegheată falnic, de lângă fântâna cu şipot, de părul lui Alecsa.

Negustorii şi poporenii s-au închinat alaiului, apoi starostele neguţătorilor s-a apropiat de Vodă, înclinându-se până la pământ.

– Aţi făcut ruperea preţului pe cap de vită, cinstite stareţ?

– Făcut, Măria Ta. Ne-am tocmit la trei galbeni…

Alexandru Vodă face semn şi, după ce paharnicul îi întinse o cupă cu vin, închină către mulţime:

– Dumnezeu ani mulţi să vă ţie numai întru veselie!…

Iar în vreme ce Vodă duce cupa la gură, vlădica Iosif Mitropolitul, fratele Măriei Sale Petru Muşat, binecuvântează mulţimea, rostind cu încrâncenare sfaturile Sfântului Apostol Pavel:

– Păstraţi dragostea şi năzuiţi spre cele sufleteşti, mai vârtos spre aceea să explicaţi sfânta scriptură în limba poporului, şi cu foc, cum făceau prorocii! Pentru că cel ce vorbeşte în limbă străină nu vorbeşte poporului ascultător, căci el nu-l înţelege; ci vorbeşte numai lui Dumnezeu, carele ştie şi acea limbă străină. Deci toate câte le vorbeşte cineva în limbă străină sunt numai lucruri ascunse, nepricepute poporenilor ascultători. Cel ce vorbeşte în limbă străină se zideşte numai pe sine; iar cel care explică scriptura şi face cuvântări în limba poporului, acela zideşte sufleteşte întreaga comună bisericească...

– Ameeen!, răsună glasul sonor al protopopului Fultic. Aşa a grăit Pavel, încercă

protopopul să lămurească mulţimea, cu aproape o mie de ani înainte de Chiril şi Metodie, care şi-au trimis ucenicii, pe Zandow şi pe Moznopon, să-i convingă pe strămoşii noştri că limba lui Dumnezeu ar fi slava şi că, pentru a fi pe placul lui Dumnezeu, s-ar cuveni să renunţăm la cântecele străbunilor, cele meşteşugite în limba latină. Apoi ne-a urgisit vlădica Teofilact, bulgarul, care i-a poruncit împăratului Asan să treacă în cele două Valahii, să le cucerească şi să le cureţe de eresul roman. „Celor care cântă şi mărturisesc în limba latină, taie-le limbile!”, a poruncit Teofilact şi, de atunci, din anul 1150 de după Hristos, în văile noastre s-au auzit neînţelesele cântări în slava veche, limba bulgarilor. Drept este, Măria Ta?

Voievodul zâmbeşte cu îngăduinţă:

– Rămâne să mai chibzuim, cinstite protopopule… Acum avem a ne preocupa de îndeletnicirile negustoreşti, iar după ce le-om împlini pe toate, ne vom întrece, după datină, în meşteşugul mânuirii armelor. Deja s-au strâns domniţele în turnul cel mare al Cetăţii, fluturând nerăbdătoare din năfrămi…

Buciumaşii lui Vodă dau anume strigăt şi puhoiul de oameni se buluceşte la treburile negustoreşti. După vreun ceas, două, cirezile de vite se răsfiră în cele patru zări, însoţite de caleştile şi de harabanele străinilor, iar poporenii, cu pungile pline, urmaţi îndeaproape de lăutarii

ţigani şi de călugării vânzători de vin, iau pieptiş dealul Cetăţii pentru a fi martori la întrecerile cavalereşti care se vor face în Câmpul Şanţurilor. Stana, ţiganca, cântă din mers, îndemnând la pas spornic:

– Mor, mândruţă, şi m-aprind
Când te văd pe drum trecând,
Şi din mână pălăind,
Şi din coate vânt făcând…
Nu-s eu slobod să te prind,
Să-ţi cuprind doar mijlocelul
Cum cuprinde lupul mielul!…

Undeva, pe crestele albăstrii ale Obcinilor, soarele se înfăşură în mantia verde a brazilor şi păşeşte melancolic spre tărâmurile de dincolo de munţi.

*

În vale, în moldă, cum i-au zis văii, pe limba lor, celţii, care trecuseră, odinioară, pe acolo, bărbaţii coborau doar de şapte ori pe an, la cele şapte bâlciuri de vite din câmpiile întinse, la care veneau negustori din toată lumea ca să cumpere boi. Într-o vreme, stăpâneau ţinuturile de la poalele munţilor tătarii, care-şi duraseră tabără chiar şi acolo unde pârâul repede se varsă în apa cea mare din vale. Tătarii i-au zis pârâului repede Ymor, iar ungurii de dincolo de munţi –

Homor, apoi au botezat şi ţara cu numele văii, zicându-i Moldova.

Pe vremea altor şapte bâlciuri de vite, când muntenii au coborât cu cirezile lor, au aflat că ţara văii, Moldova, s-ar numi Bogdania, pentru că ar avea domn din seminţia lor, pe un anume Bogdan, cel priceput în a meşteşugi fierul şi care avusese o cuhe, adică o fierărie, în Maramureş, lângă Vişeu. Înainte de Bogdan, ar fi ţinut ţară pe lângă munţi un bărbat pe nume Dragoş, care ar fi ucis viţelul de trei ani al Bourului Alb, mâniind munţii şi apele, pentru că, după Legea lui Dumnezeu-Omul, e un păcat de neiertat să ucizi viţeii şi tocmai de aceea s-au clătinat munţii şi s-au învolburat apele, iar din mânia aceea înfricoşată s-a ivit Năluca şi a prins să bântuie prin văile văii, prevestind şi ursind urgiile ce aveau să vină. De frica ei, chiar şi Lupul Alb, spiritul cel bun al muntelui şi al apei, s-a ascuns într-o peşteră, din care nu iese decât în nopţile cu lună plină, când plânge nepământeşte de pe culmea culmilor, iar plânsul lui se aude până departe şi până departe, în valea văii, oamenii nu sunt lăsaţi să uite de blestemul de care au parte. În nopţile Lupului Alb, Năluca bântuie peste sate şi, acolo unde întâlneşte fecioare singure, se pogoară asupra lor, le înfăşură în aripi cernite şi le suge sângele. Fecioarele acelea albe ca omătul, cărora li s-a supt sângele, rătăcesc calea şi se ascund în păduri neumblate, din care ies numai în nopţile cu lună plină de după înfricoşata întâmplare şi ademenesc

drumeţii cu un susur cântător şi cu un dans topit, străveziu, dans de gheaţă abia desprinsă de pe cer. Şi după ce ademenesc drumeţii, şi după ce-i îmbată cu farmece şi cu voluptăţi nepământeşti, fecioarele acelea beau din sângele lor, abandonându-le leşurile în calea altor drumeţi, care se vor înspăimânta de moarte, dar care, când le va veni vremea, nu se vor putea împotrivi ispitei cântecului şi dansului, abandonându-se Ielelor, adică fecioarelor robite Nălucii.

Despre grozăviile astea povestesc, la bâlciurile de vite, negustorilor veniţi din toate zările lumii, locuitorii Bogdaniei, şi mai ales cei veniţi de pe aiurea în valea mănoasă din vale, în care se află cele mai bune păşuni din lume. Tot ei, pământenii de altă limbă, armeni, saşi, ruteni, tătari, prusieni, greci, sârbi, ruşi şi italieni, îndeamnă lumea să se apere de Nălucă şi de Iele cu frânghii de usturoi, cu apă sfinţită şi cu cruci de lemn sau cu un ţăruş pe care să-l înfigă în inima necuratei vietăţi.

Fiecare bâlci de vite ţine şapte zile şi tot atâtea nopţi, pentru că abia după trei zile şi după trei nopţi se face ruperea preţului unui cap de vită, după care să fie socotite toate celelalte, după care negustorii cumpără cirezi întregi şi grăbesc, călări, înspre ţările lor îndepărtate. Localnicii mai rămân să petreacă, să pună la cale logodne, să se întreacă în deprinderi bărbăteşti, mânuind lancea şi arcul cu nespusă îndemânare, apoi, în cea de-a

şaptea zi, pleacă şi ei spre vetrele şi spre turmele lor.

Datorită bâlciurilor de vite, stăpânii izvoarelor nopţilor şi ale zilelor mai află câte ceva despre vremuirea vremurilor printre oameni, despre obiceiurile domnilor şi ale curtenilor, despre fapte vitejeşti şi despre tot felul de alte întâmplări.

În munţi, nu există timp, ci doar o veşnicie a zilelor şi a nopţilor şi tocmai de asta mereu aceiaşi oameni coboară în valea din vale, în valea în care nimeni nu mai cunoaşte Legea, dar încearcă să o afle prin legi de împrumut. În valea din vale, despre Dumnezeu-Omul se vorbeşte în limbi necunoscute şi se clădesc pereţi şi acoperişuri, în care să fie ferecat Dumnezeu-Omul, cu speranţa că nu o să vadă şi nu o să audă câte nelegiuiri se petrec dincolo de acei pereţi şi acele acoperişuri. Li se spun zidirilor acelora biserici, deşi biserica lui Dumnezeu-Omul e Legea, iar Legea stăpâneşte, dintotdeauna, de-a lungul şi de-a latul, câtu-i cuprinsul între pământ şi cer. Între zidurile acelor biserici se stabilesc pravile şi datini noi, asupra respectării pravilelor şi datinilor veghind nişte vătafi domneşti, vlădicii, protopopii şi popii, oameni lacomi şi neiertători precum blestematul protopop Iuga din Buciumeni, fratele marelui dregător domnesc Stan Fultic şi al căpitanului de oaste Nan, tustrei veniţi din Maramureş odată cu Bogdan

Descălecătorul. În jurul zidirilor, oamenii îşi fac bordeie şi case, înghesuindu-se unii în alţii în strânsura unor hotare, de parcă s-ar fi terminat pământul şi culmile de lângă cer. Când vor să adune oamenii, vlădicii, protopopii şi popii bat toaca într-o scândură uscată sau climpocesc într-un clopot de aramă, folosind buciumul doar la ceasuri de primejdie, când vor să dea de veste până în depărtarea depărtărilor. Dar asupra primejdiilor avertizează şi cei de pe înălţimi, ridicând sfară de fum, întretăiat cu o piele udă într-un cod al vestirilor moştenit din vecii vecilor.

În vale, lucrurile se schimbă mereu. După ferecarea lui Dumnezeu-Omul între pereţi şi acoperişuri, pravila ia locul Legii, iar supuşenia ia locul libertăţii. În vale se pun temeliile robirii, năpăstuindu-se om cu om şi neam cu neam. Numele lui Dumnezeu-Omul este luat în deşert, iar biserica lui ancestrală, cu cerul acoperiş şi cu pământul temelie, a fost spulberată în vremuri schismatice, din pulberile ei înjghebându-se păcatul substituirii lui Dumnezeu. În locul Legii neuitate prin cântecul munţilor s-au pus pravilele scrise, iar împăraţii au dat ascultare risipitorilor de vrăjmăşii, obligând neamurile să se înghesuie în temniţele împodobite cu semnul Sfântului Martiriu şi să accepte bezna şi robirea, de parcă în pustie ar fi vorbit Pavel, după nepământeasca întâlnire cu Hristos:

În munţi, acolo unde nu pot răzbi stăpânitorii vremelnici, risipitorii de vrăjmăşii nu s-au mai încumetat niciodată să pună temelii ale deşertăciunii. Lor le-au rămas văile, pe care să le dispute sub protecţia călăreţilor domneşti. Stăpânii văilor, voievozii Bogdaniei, voievozi ai Moldovei, priveau cu detaşare spre veşnic potrivnicele stabiliri de căi spre Dumnezeu, fără să ţină partea călugărilor predicatori din Siretul catolic, a armenilor lui Ohanes sau a ortodocşilor lui Iosif, deşi vlădica Iosif era os domnesc, fiind frate cu Petru, feciorul basarabului Costea Muşat şi al Margaretei. Voievozii încă mai cunoşteau Legea din bătrâni, Legea lui Dumnezeu-Omul, şi puţin le păsa de disputa samavolnicilor impunători de ritualuri, pentru că disputa aceasta nu se făcea pentru Lege şi pentru Adevăr, ci pentru acapararea de bunuri lumeşti, într-o nouă ordine europeană. Erau martori şi, uneori, arbitri ai samavolniciilor, dar fără să încline balanţa în favoarea vreunei părţi, pentru că nu se dumiriseră, încă, spre ce pol de putere ritualică e mai cu chibzuinţă să-şi pună speranţele consolidării unui stat liber aici, la răscrucea imperiilor. Bogdania încă se mai afla la cheremul vecinilor, încă mai era un conglomerat de obşti libere, în cadrul cărora funcţiona dreptul valah, adică un sistem de tradiţii, moştenit de la acelaşi legendar Flachus, iar voievodul, mai mult căpetenie obştească decât feudal, nu era decât o căpetenie rurală, care locuia într-un sat al obştenilor lui, o căpetenie marcată de ruralitate, dar ademenită şi,

adesea, silită să mărşăluiască spre feudalism. Ridicase, ce-i drept, din rândurile călăreţilor, o cavalerime moldavă, boiarinii, şi o nobilime de elită, selectată din rândurile oştenilor neîntrecuţi, afirmaţi în turniruri apusene, vitejii, putea mobiliza, când îi era voia, o adevărată armată, încasa venituri ale bâlciurilor de vite şi ale vămilor, dar încă nu devenise un stăpân feudal şi, tocmai de asta, şi cel mai scăpătat şleahtic polonez îl privea de sus ca pe un ţăran oarecare. Iar polonii, care priveau Bogdania ca pe o provincie a regelui lor şi pe vodă ca pe un vasal al Coroanei, socoteau ţinutul drept loc pustiu, adică neorganizat statal, şi deosebit de primejdios pentru călătorii. Ce-i drept, în Moldova urmaşilor lui Bogdan Întemeietorul încă nu pătrunseseră moda şi deprinderile occidentale. Târgurile, statornicite, odinioară, de genovezi, la distanţe egale pe marele drum comercial al nordului, nu se deosebeau cu nimic de un sat oarecare, iar satele, cu excepţia celor rânduite în jurul bisericilor şi mănăstirilor, nici nu prea existau ca atare, obştile libere preferând modul de viaţă ancestral, cu case ridicate numai pe înălţimi, la mare distanţă unele de altele, înălţimea şi distanţa fiind, în fond, condiţiile primordiale ale libertăţii. În târguri se stabiliseră negustori şi meşteşugari de limbi diferite, care întreţineau oşteni capabili să vegheze, zi şi noapte, la securitatea aşezării, dar şi a porţiunii de drum comercial pentru siguranţa căruia întreaga obşte a târgoveţilor răspundea cu libertatea sau cu capul. Cetăţile

erau puţine la număr, toate ridicate la poalele munţilor, pe câte un pinten de deal, cel mai adesea din lemn şi pământ. Puţine cetăţi erau din piatră, cea mai veche fiind cea a Hotinului, ridicată împotriva năvalelor nordice de legendarul Chotim, cel răpus de romani sub Lentul.

Iar timpul, văleat de om, după un mereu alt văleat de om, începuse să semene cu o tainică amurgire, aşternută peste speranţa ivirii zorilor.

*

Ca întotdeauna, de un timp, încoace, întrecerile cavalereşti s-au ţinut, după slujba dumnezeiască, duminică, 15 august 1421, în poiana de la mănăstirea Bistriţa, acolo unde s-au abătut şi mulţi negustori, ştiut fiind că astfel de prilejuri aduc aventurieri însetaţi de glorie de prin toate ţările megieşe, care-şi doreau din răsputeri titlul de „Viteaz” al unei binemeritate înnobilări. Iar prietenia sau îndatorarea unui astfel de tânăr luptător putea fi de folos negustoriei, în anii care urmau să vină, risipindu-şi arginţii pe treptele grele şi anevoioase ale vremuirii.

Soborul mănăstirii Adormirea preacuratei născătoare de Dumnezeu, care este pe Bistriţa, a ieşit primul din biserică, în frunte cu egumenul Dometian, iar clopotele, trase cu putere de către cei mai vânjoşi nepoţi ai tătarului Ciabalai, învăluiau văzduhul cu o armonie ciudată, încât

oamenilor începu să li se pară că din clopotul albastru al nemărginirii se desprind vibraţiile sonore şi se rostogolesc de pe culmile munţilor ca picurii repezi ai unei ploi de vară ca să cureţe şi să împrospăteze sufletul.

Sutele de robi ai celor treizeci şi unu de sălaşe de ţigani şi douăsprezece bordeie de tătari, pe care Vodă îi dăruise dumnezeirii, umpluseră mesele de sub zidurile de apărare ale mănăstirii cu mare belşug de bunătăţuri, de care, tot prin grija domniei, nu era niciodată în lipsă, Alexandru Vodă dăruind, de la curtea domnească, cu obroc, în fiecare an, câte zece buţi de vin, şi câte zece coloade de grâu, şi câte nouă postavuri de Cehia, şi egumenului câte un postav şi jumătate de stofă cenuşie, iar pe lângă acestea, şi-au făcut pomană şi boierii noştri credincioşi, pan Oană vornic de Suceava, pan Negru şi pan Ion Jumătate, care au dăruit moşii însemnate din vislujenia lor. Atâtea şi atâtea pomeni şi danii bogate s-au tot făcut Maicii Domnului încât se bucurau chiar şi sfinţii din icoane, deşi nu se despovărau vreodată, ca şi călugării, de sobrietatea sfinţeniei.

Sub poala codrului, mai cu sfială de boieri şi de lume străină încă nepusă pe chef, lăutarii tuciurii din neamul cneazului Coman, scripcarii Marco, Sinata, Cotora, Ivaşco şi Curchea, cobzarul Ehava şi năierii Şofultea şi Truţea, abia cutezau să sloboadă sunete, urmărindu-le cu ochii ca pe fluturi, ca să se dumirească asupra ritmici-

tăţilor care ar putea încânta cât mai multă lume. Nu-i vorbă, vor avea de cântat şi horele lăutarilor curţii domneşti din Suceava, cele după care joacă numai gărzile domneşti, într-un adevărat ritual de reînviere a celor doisprezece stâlpi ai neamului. Robii lui Dumnezeu, asupra cărora veghează cu umilinţă şi evlavie sfinţii părinţi călugări, au pus, pe malul Bistriţei, alţi doisprezece stâlpi de câte patru staturi de om, spre vârfurile cărora au întins cele douăsprezece frânghii ale prelatei rotunde, care încă odihneşte în poiana stâlpilor celor noi, ale căror nume nu-s pentru auzul oricărui călător prin vremelnicie, ci doar pentru ştiutorii „Io", la fel de ştiutori de cer şi de porunci cereşti precum Ioan Botezătorul, şi care încredinţează taine, la vreme cuvenită, doar anumitor urmaşi dintre cei care au păşit pe treptele iniţierii până aproape de streaşină. Cneazul ţiganilor Maicii Domnului de pe Bistriţa, Coman, ştie, din alte iniţieri rătăcite, că stâlpii sunt douăsprezece arce de cer, din care răsare Sfântul Soare, în sensul zodiacal invers, vreme de cât îi este ursit să răsară din cuprinsul de cer al unei anumite constelaţii. Cneazul Coman ştie că Arca lui Noe ar trebui căutată pe cer, nu pe un munte şi că potopul s-a petrecut în epoca în care Soarele începuse să răsară din constelaţia zodiacală a Taurului, pentru că o spun cântecele muntelui luminii întărite, colindele, că legănelul l-a adus în cap un taur, din învălmăşite ape ale mării începuturilor. Fiecare arc din roata cerului are arcana lui, are, deci, taina pe care nu cuvintele, ci doar sunetele, desprinse din stele, o

pot rosti, astfel încât să fie trăită, nu şi înţeleasă. Înţelegerea este doar răzvrătire, pe când trăirea cuprinde armonios netimpul şi nemărginirea în lacrima bob de rouă a unui singur veac de om. Câţi oameni, atâtea veacuri de om, care se ating, se ciocnesc şi se depărtează aidoma unor sfere în universul întotdeauna distinct al fiecăruia dintre oamenii care se conştientizează şi se desluşesc după repere comune.

Când Alexandru Vodă a ieşit din biserică, clopotele au tăcut, iar mulţimea din jur şi-a fixat sufletele spre ivirea aceea, în care se suprapuneau şi se contopeau atâtea şi atâtea iviri. În faţa lăcaşului, străjuind o cale imaginară, două şiruri de pani credincioşi legii din străbuni, se înclinară cu demnitate, cu plecăciunea cu care oamenii se închină şi Tatălui Cer şi Mamei Glia de atâtea şi atâtea milenii. Panii Mihail din Dorohoi, Vâlcea, Cupcici, Dragoş, Negrea, Giurgiu, Nesteac, Iliaş, Dan, Opriş, Ivan Detco, Crâstea, Stan Fultic, Giurgiu al lui Jomotate, Ciurbă, Stan Bârlici, Domoncuş, Negrilă, Hodco, reprezentând credinţa tuturor boierilor noştri moldoveni, şi mari, şi mici, au mers, apoi, împreună cu Vodă, dar fără să strice înşiruirile, spre cei doisprezece stâlpi noi, pe care i-au înconjurat, fiecare în spaţiul dintre doi stâlpi şi toţi atâţia oşteni, care vegheau, câte unul, fiecare stâlp. Apoi, de undeva, de foarte departe, s-a auzit un bucium, rostogolindu-şi cântecul tânguitor, de rugăciune astrală sau de încuviinţare cerească, dintr-o culme de munte în

alta, şi-abia atunci oştenii de lângă stâlpi s-au căţărat sprinteni, fiecare pe stâlpul ce-i fusese lui încredinţat, şi au prins capetele frânghiilor, ridicând înceta pânza groasă, care acoperise, până atunci, poiana stâlpilor. Între timp, lăutarii s-au apropiat, cântând, iar pe pânza care se înălţa spre cer s-a aruncat, dintr-un salt, Bogdan, căpetenia gărzilor domneşti; sub cerul pânzei, dar exact în centrul lui pământesc, s-au strâns lăutarii, eliberând armoniile doar de ei auzite de la stelele roţii înstelate a nemărginirii; o făceau din ce în ce mai sonor, încântând munţii, care preluau cântecul, hohotindu-l din culme în culme, şi-atunci Bogdan a ţâşnit din cerul pânzei întinse, dansând prin aer, păşind pe cer, devenind una cu spiritul stâlpnic al nemărginirii şi al nemuririi prin simplă şi cinstită schimbare ritualică a reperelor existenţiale ca biruinţă totală asupra timpului. Dintr-un ultim salt, Bogdan, căpetenia gărzilor domneşti, s-a oprit, aidoma unei păsări, pe unul dintre cei doisprezece stâlpi, prinzând frânghia din zbor, de la oşteanul care a preluat păşirea pe cer, şi tot aşa, oştean după oştean, om pasăre după om pasăre, a continuat pe cerul munţilor Arcana Cerească, Taina Cerească moştenită din Io în Io. Jos, pe pământ, în jurul stâlpilor, cu săbiile în mână au intrat în joc şi boierii, mai întâi cei mari, apoi şi cei mici, şi oştenii, şi tinerii poporului de fiecare zi. Ba chiar şi cuvioşii călugări ai Bistriţei, după ce se împărtăşiră cu entuziasm din sfânt Sângele Domnului, au prins să-şi fluture crucifixele prin

aer, de parcă ar fi intrat vitejeşte în aprigă luptă împotriva celui rău şi viclean, amin!

Pe neaşteptate, oştenii de pe stâlpi au lăsat frânghiile din mâini, şi-atunci cerul a plutit uşor spre pământ, uşurat de al treisprezecelea jucăuş, care, cu un salt spectaculos, a ajuns pe pământ, în faţa lui Alexandru Vodă, căruia i s-au închinat. Ceilalţi doisprezece au zburat de pe stâlpi, dansând prin aer şi continuând să tropotească pe deasupra ierbii, de parcă nici nu ar fi atins-o. Jucau în cerc din ce în ce mai strâns, adunându-se pe cerul din pânză groasă, de sub care lăutarii izbutiseră să scape, dar re-păşiseră pe cer, imediat ce s-a putut, ca să cânte, din mijlocul arcanei căluşereşti, pentru puzderia de oameni, care nu se îndurau să se desprindă din vraja jocului.

*

Spre seară, după încheierea întrecerilor cavalereşti, Alexandru Vodă, însoţit doar de tânăra căpetenie a gărzilor sale, părăsi, în taină, mănăstirea, printr-o uşă secretă din zidul de apărare; sub poala pădurii, aşteptau caii înşeuaţi şi pregătiţi de drum lung prin noapte. Încălecară şi porniră, fără făclii, de-a lungul râului Bistriţa, înspre părţile câmpulungene ale munţilor, trecând apa, în mai multe rânduri, pentru a urma şleaul accesibil, folosit doar de ciobanii Câmpulungului şi de lotrii din Năsăud şi din Maramureş. Apoi, când au dat de Pârăul Roşu, i-au urmat albia până

la o culme rezemată de alte înşiruiri de culmi domoale, evitând rupturile prăpăstioase, pe care le crestase timpul în trupul arzător al munţilor. Au mers şi au mers, când călare, când ducând caii de căpăstru, până s-a zărit pe cerul doldora de făclii Steaua Ciobanului, pentru a vesti zorii de zi, care poposeau undeva departe, dincolo de dealurile molcome ale Basarabiei. În faţă, spuzit de stele, şedea muntele naşterii luminii cereşti, Ca Lim Anu, pe care neamul avea să-l ştie drept stâlp al identităţii sale, moş-strămoşul Caliman. Au urcat muntele până la cei doisprezece stâlpi ai uriaşilor, care încă mai păstrau trăsăturile unor înfăţişări umane – mai ales Fârtaţii sau Gemenii din zodiacul ceresc. Stâlpii celor douăsprezece arce de cer, numiţi, peste veacuri, doisprezece apostoli, delimitau un cuprins circular, năpădit de iarbă şi muşchi, în mijlocul căruia se prosternă Alexandru Vodă, imediat ce se zări prima scânteiere înroşită a zorilor de zi. Bogdan, tânăra căpetenie domnească, rămăsese în afara cercului sacru şi, după ce deşeuă caii, lăsându-i slobozi în păşunile înflorate ale poienilor din preajmă, privi revărsarea soarelui peste trupul stăpânitorului Bogdaniei, ţară pe care maghiarii o numeau, precum celţii de odinioară, Moldova, iar polonii şi celelalte neamuri slave îi ziceau Valahia, adică Italia.

În tot cuprinsul zilei, de la prima, până la ultima ei scânteiere, Alexandru Vodă, aidoma unei statui prăbuşite printre desprinderile din

stâlpii primordiali, s-a abandonat tainei, fără să mişte, fără să clipească, iar un cerc strâns de lumină nemaivăzută îi pulsa albastru şi dens între sprâncene, dezvăluindu-l şi înlesnind dezvăluiri. Se cutremură Bogdan, privindu-l, şi se prăbuşi cu faţa în iarba de dincolo de stâlpii zodiacali, iar firele de iarbă îi sorbeau însetate sudoare rece, care îi scălda fruntea, gândurile şi sufletul, până când o linişte deplină, în egală măsură împăcare şi resemnare, îl scufundă într-un altundeva la fel de mângâietor şi de aglomerat cu bunătate. Fără voia lui, de parcă doar i s-ar fi spus, înţelesese că se află pe Cale, că vibrează într-o cosmică şi duioasă armonie cu Neînţelesul, cu Nedesluşitul, cu Netimpul. Îi era bine şi nu s-ar mai fi desprins din această abandonare, dacă nu l-ar fi smuls de acolo glasul şoptit al lui Alexandru Vodă.

Când deschise ochii, văzu printre pleoape Luna plină încadrând ca o aură a sfinţeniei chipul voievodului. Ţâşni în picioare ca trezit din somn.

– Ai înţeles, fiule?, întrebă, tot şoptit, Alexandru, iar Bogdan răspunse precipitat şi derutat:

– Da!... Adică, nu!

– Să-l aduci aici şi pe fiul tău. Pe ales…

Bogdan încă nu îşi revenise. Auzea adânc, în noapte, cum se desfăceau mugurii în flori, de

parcă Fecioara Cerească ar fi cusut, în taină, cămaşa Mirelui.

Răbojul însângerat

În 21 decembrie 1433, spre cumpăna nopţii, pe Stânca Şoimului din munţii Rarăului s-a ivit o făptură ciudată, drapată în alb şi ridicând spre cer un toiag. Ningea cu fulgi mari, ningea din înstelata Roată a Cerului Ur Anu, aşa cum se întâmplă în lungul şi în largul lumii, unde numai gerurile cele mari se desfac din Cerul Îndepărtat Cernunos pentru a asupri luminile create. Ningea în Rarău, deşi în depărtările răsăritene mugurii se înfiripau pe crengi, iar ţipătul voioşiei lor prindea aripi de pasăre şi dispărea în zbor deasupra negurilor.

Bătrânul în alb scrută Cerul şi strigă, ridicând toiagul spre tăişul rece al stelelor:

– Io Sova, cu recruţii potrivnici curăţăm pe înălţimi! Calea va merge din nou la Rarău, căci Şarpele e după calea înfrântă”

Pe toiag, tăişul unei stele crestă o canelură adâncă, iar din degetul ştiutorului de cer Sova se prelinse o picătură de sânge, care o umplu deîndată.

– Aceasta-i lancea Rarăului, pacea e la Rarău! La Rarău, vegherea atentă urmează vegherii unite! Oi, Oi, Oi, îndură-te şi alege să ai parte de viaţă cu mântuirea Căii!

În vale, la buza uriaşei prăpastii, desprinsă din Stânca Şoimului, templul străvechi Ararau încă îşi spăla prismele uriaşe din piatră în undele pârâiaşului care îşi făcuse loc prin întinsa ruptură, învelind, încetul cu încetul, vestigiile străvechi ale sacralităţii în argintul inefabil al unui lac liniştit. Cândva s-a prăbuşit muntele, iar templul stâlpilor neamului s-a rupt pentru totdeauna de cer, încenuşând calma prelingere a veacurilor cu nenorocite prorociri. Cândva, ştiau marii păstori ai neamului, se vor abate nefericirile peste generaţii, sacrificându-le deşertăciune. În fiecare noapte vestitoare de naştere a luminii întărite, Io, ca ştiutor al Cerurilor şi al Pământului, ridica toiagul răbojului spre constelaţia zodiacală, ca să se săvârşească însemnul vestitor de ce va fi să fie, iar în Univers răsuna cântecul trist al Marelui Preot, care pricepuse, după anume semne scrise pe cer, că neamul va aduse blestemul asupra sa şi se va afla în primejdie. Cântecul trist nu cântă, doar strigă. Cântecul generaţiilor năpăstuite e un strigăt atât de puternic, încât ar putea clătina şi dărâma temeliile Căii şi, odată cu ele, ordinea ştiutelor şi neştiutelor din largul largului. Dar niciodată, în nici un început de primăvară, pe răboj nu s-au văzut semne neliniştitoare, deşi

crestăturile difereau de la un ce va fi să fie la următorii ce va fi să fie. De data asta, răbojul a fost cioplit însângerat, par sângele lui Ion Sova, păstorul care şi-a pierdut turma, încă fremăta în caneluri, fără să îngheţe, fără să se usuce. Părea şi era încă viu, de parcă s-ar fi mutat într-o venă a vremuirii, continuându-şi pulsul şi aşteptându-şi, cuminte şi răbdător, trupul care l-a zămislit.

Ningea pe Rarău, ningea cu strigăt de şoim, alungând şarpele furiei. Până în valea cea largă a râului Moldova, zăpezile vegheau ca o primejdie, deşi primele înmuguriri ale crengilor din vale aruncau săgeţile subţiri ale isteţimii naturii, pururi neînfrântă, în ciuda puzderiei de răni, pe care le-au deschis nechibzuinţele din înalt, dimprejur şi dedesubt, în ritualul tot mai tainic al delimitării şi individualizării cerurilor suprapuse.

Pe neaşteptate, trupul ca o uscătură de copac al lui Io Sova se contorsionă, se chirci şi începu să absoarbă o cumplită suferinţă ce urma să vină. Şi sângele din însemnul răbojului se zvârcoli ca o omidă, de parcă s-ar fi ferit din calea chinurilor, de parcă ar fi fost pregătit să-şi afle un alt puls în arterele luminoase, dar neîndurătoare ale Cerului. Dură mult până ce trupul Marelui Păstor se goli de durerea vremuirii de atunci, iar ninsoarea se topea sub zvârcolirile trupului care se apăra doar pe sine. Întotdeauna şi

oriunde, trupul se apără doar pe sine. Poverile nu le duce trupul pe umeri, ci sufletul pe suflet.

Când se lumină de ziuă, bătrânul om păşi, printre nămeţi, spre valea Moldovei. Om! Om e numele creatorului, sfărâmat în pulberi mărunte de religii şi împrăştiat povară în sufletul slab al luminilor create. S-a întâmplat, atunci, când s-au născocit religiilor, spulberarea luminii necreate în opaiţele pururi oropsite ale vremelniciei. Vai, omule, câte nenorociri ai abătut asupra ta şi asupra urmaşilor urmaşilor tăi, atunci când ai născocit religiile!

Ar fi pluti, dar alesese răzbirea albă prin nămeţi, ca să se purifice de durere până la capăt, abandonând suferinţei numai sângele, întotdeauna mântuire şi iertare divină. Sângele lui Io Sova nu va cădea asupra lumii, ci o va despovăra. Alerga chinuit spre dezminţirea de sânge, iar muntenii de pe cale deschideau uşile bordeielor, ca să-şi primenească locuinţele cu lumină. Din veacul veacurilor rămăsese obiceiul deschiderii uşilor în calea drumeţilor necunoscuţi, cărora le ofereau loc de popas, hrană şi băutură. Pâine şi vin, Soare şi Lună. Pâine şi vin, trup şi năzuire, adică suflet.

La Suceava, pe platoul de lângă cetatea din deal, se strânseseră mii şi mii de oameni, de parcă i-ar fi vestit şi adus o voce sonoră, ce s-a fost desprins din ceruri, vâslind cu aripi de aramă

dintr-o nemărginire spre alta. Vodă cel bătrân murise, iar feciorii lui mai măricei, Iliaş şi Ştefan, hotărâseră să ducă împreună povara domniei, deşi doar întâiul născut, Iliaş, fusese uns cu mir sfinţit în biserica de lemn a Mirăuţilor, singura îndreptăţită întru miruire, degetele stăpânului ceresc atingând şi pecetluind cu ulei aromat fruntea trimisului său pe pământ, pentru a statornici orânduiala neamurilor. Se strânseseră acolo, în faţa zidurilor genoveze, boieri mari şi mici, călugări şi preoţi, răzeşime, negustori şi alte stări ale învrednicirii prin vreme. Erau oameni de sânge neaşteptat, moldoveni, armeni, saşi, poloni, maghiari, tătari, lituanieni, ruşi, greci, bulgari, sârbi, toţi în frunte cu episcopii şi preoţii lor, toţi acceptaţi fără rezerve, cu condiţia să nu uite de nevoile birurilor şi de recunoaşterea puterii statului. Un stat molatic dintr-o ţară mişcătoare şi neaşezată, pe care ar fi împărţit-o între ei, la 1412, ungurii cu polonii, dacă nu ar fi îmbrăţişat chibzuiala că mai bine este a te apăra de tătari şi de turci de după peretele altuia, decât de după al tău. Deci a rămas biata Moldovă întăritură mai mult sau mai puţin firavă la hotarul creştinătăţii, iar ungurii şi polonii, după cum scrie în vechile lor cronici, au renunţat pentru totdeauna să scoată domnii din scaunul Moldovei şi să pună judeţele lor, şi să o împartă, să o facă ţinuturi.

Io Sova păşi, ostenit ca un bătrân cu prea multe vremuri pe suflet, şi îi strigă lui Iliaş Vodă,

care venise de la Mirăuţi, însoţit de tot soborul mitropolitan al ţării:

– Mergi, stăpâne, la Rarău, acolo să cugeţi să biruieşti! Mergi, stăpâne, cu isteţime să mergi! Rarăul mai ales a hotărât lupta şi o să-ţi dea grabnic ajutor de pe înălţimi! În tăcere mergi la Rarău şi vei fi biruitor, stăpâne!

Bătrânul nu mişca buzele, iar pe obrazul lui, înjumătăţit în alb şi negru, nu se mişca nici un muşchi. Părea o statuie din marmură albă şi neagră, înfăşurată într-un strai alb, care învăluia şi ademenea vânturile firave ale primăverii; dar glasul se auzea, limpede şi metalic, pe tot cuprinsul Sucevei, ba şi pe cel al întregii ţări a Moldovei, după cum s-a aflat mai târziu. De parcă s-ar fi desprins din cer şi s-ar fi pus rouă pe fiecare suflet omenesc se auzea glasul, iar mulţimea privea sperioasă spre omul din marmură, care săvârşea o astfel de vrajă ciudată.

Se făcuse tăcere, se văruiseră cerul şi pământul în tăcere, iar poporul zămislea lăuntric o cumplită stare de mistic şi de metafizic, de parcă firul de pulbere din fiecare suflet, tânjind după întregul care a fost cândva, ar fi prins să plutească întru reîntregirea creatorului.

– Nu da crezare, Măria Ta! Acesta nu-i decât un solomonar, un şarlatan mânuitor de farmece diavoleşti.

Cumplit s-au învălmăşit atunci glasurile drept-credincioşilor, episcopi, călugări şi preoţi, într-o bulboană sonoră tulbure, din care răzbăteau apocaliptic frânturi de cuvine înspăimântătoare, „solomonar”, „şarlatan”, farmece”, „diavoli”, „blasfemie”, „moarte”, până ce efortul coral colectiv sfârşi într-o sentinţă, reluată fremătător de toată adunătura de pe platoul cetăţii de pe dealul Sucevei:

– La moarte cu solomonarul!... Să piară diavolul!

Iliaş Vodă ridică mâna şi se făcu linişte. Scrută chipul bătrânului şi întrebă de parcă nici nu l-ar fi interesat răspunsul:

– Cine eşti, domnia ta?

– Bătrânul Păstor de pe Rarău, care şi-a pierdut turma, răspunse, fără să fie întrebată, căpetenia gărzilor domneşti, Bogdan.

– Un cioban… Şi de ce atâta vorbă?

– Nu un cioban, ci Păstorul. Marele Păstor!

– Am zis noi: solomonarul de pe Rarău! Diavolul! Trebuie stârpit, Măria Ta!, se învălmăşiră iarăşi glasurile drept-credincioşilor.

De pe toiagul răbojului, sângele viu s-a desprins şi a plutit înspre cer. Bătrânul nu ridică ochii, doar cercul albastru dintre sprâncene pulsă mai zvâcnit, ca înainte de slobozire.

– Facă-se voia noastră!, se auzi, iarăşi, ca o desprindere din cer, glasul metalic veghetor.

Şi-atunci drept-credincioşii au început să se certe între ei asupra morţii. Catolicii ţineau morţiş să fie urcat pe rug, ortodocşii – pe cruce, apoi, luându-şi totuşi seama, hotărâră, dată fiind sfinţenia crucii, să fie tras în ţeapă: din buric, până în omoplaţi. Să cunoască păgânul, încă de viu, durerile şi chinurile iadului!

Câţiva călugări, pricepuţi în meşteşugul ispăşirii, alergară după un mesteacăn tânăr, pe care îl tăiară, îl decojiră şi îl transformară într-o ţeapă. Bătrânul se îndreptă singur şi hotărât spre locul supliciului, dar asta nu prea fu pe placul mulţimii, brusc îmbătată de sânge; ar fi fost mult mai bine, dacă l-ar fi înşfăcat câţiva sfinţi părinţi călugări şi l-ar fi dus pe sus, să-l pună în ţeapă. Dar nu-i nimic, mulţimile se vor îmbăta cu strigătele de durere ale necuratului, atunci când vârful ascuţit al ţepei îi va sfâşia măruntaiele. Toţi savurau clipa, imaginându-şi ororile morţii diavolului, şi se bucurau zgomotos.

Pus în ţeapă şi ridicat, până ce trunchiul mesteacănului tânăr i-a răzbit printre omoplaţi, omul nu a scos nici un sunet, doar cercul albastru al ochiului intuitiv pulsa între sprâncene mai liniştit, ca într-o binemeritată după împlinirea unei misiuni. Bătrânul de pe Rarău, statuie din marmură albă şi neagră, părea să nu simtă nimic şi să nu moară; doar pe toiagul răbojului se întorsese sângele viu şi prinse a şiroi prin iar, până la picioarele celui supus martiriului, de parcă şi-ar fi căutat întoarcerea în trup.

– E moroi!... Bate-ţi-i un ţăruş în inimă şi încolăciţi-i grumazul într-o funie de usturoi!, porunci un glas de drept-credincios catolic, dar nici după aceea nu se întâmplă nimic.

Vodă Iliaş, speriat şi parcă nedumerit de întâmplare, porni grăbit pe şleaul care ducea spre Curtea Domnească din târg. Îl urmară căpeteniile, iar Io Sova rămăsese pe mâinile neîndurătoare ale dreptei credinţei. L-au pus pe rug, dar trupul şi veşmântul lui nu au ars, şi iarăşi nu s-a auzit nici un sunet de suferinţă, câtă vreme flăcările au muşcat cu lăcomie doar din lemnele rugului de purificare. Apoi, în văzul tuturor, bătrânul om a dispărut, de parcă nici nu ar fi existat vreodată. Nu s-a ridicat la cel, nu l-a înghiţit pământul, ci a dispărut, pir şi simplu.

– Şarlatanii diavoleşti!, au ţipat, atunci, drept-credincioşii, iar mulţimile au preluat cu o ciudată înfiorare strigătul nedumeririi.

În zile următoare, pâlcuri dintre oştenii domniei au răscolit înălţimile Rarăului, dar nu au găsit nimic. Povestesc bătrânii veacurilor care au urmat că adesea au văzut cum se deschide Stânca Şoimului, ba şi Stânca Buhii – căteodată, de mai jos de cea a Şoimului, lăsând să treacă un bătrân, care, de pe câte o înălţime, cercetează cerul înstelat. De fiecare dată, ca şi în vremurile vechi ale căutării, se aude un cântec trist, cântecul prin care neamul nostru doar strigă. Dar cine să pună preţ pe vorbele bătrânilor, mai ales că ei au fost doar ciobani, nu păstori. Şi-apoi cine poate şti unde se termină adevărul şi începe legenda?

*

Răbojul timpului rămăsese, însângerat, lângă cenuşa inutilă a rugului; şiroirile de sânge dispăruseră, de parcă sângele viu s-ar fi întors în canelura anului 1434, în care începuse, iar, să pulseze viu şi nevătămat. Un călugăr l-a ridicat şi a vrut să-l sfarme cu barda, dar tăişul s-a rupt în aşchii roşii, care au curs în iarbă, fără să îl vatăme, şi au fost înghiţite cu lăcomie de pământ.

– Piei, diavole!, bolborosi călugărul, izbind cu rămăşiţele bărzii în răboj, dar şi ce-a mai rămas din unealtă s-a înroşit, dărâmându-şi fier-

berea în gura însetată a pământului, şi tot fără a pârjoli iarba.

Mitropolitul ţării, care zărise şi săvârşirea acestei noi vrăji diavoleşti, porunci să i se aducă lui răbojul; îl stropi cu agheasmă şi cu rugăciuni, dar nimic nu se schimbă: sângele viu pulsa şi mai viu, ca o mustrare sau ca o avertizare. Şi-atunci ierarhii s-au sfătuit între ei, hotărând să ducă răbojul timpului la mitropolie, pentru a-l supune sfintei exorcizări în altarul dumnezeirii. Iar în faţa altarului bisericii de mir a Mirăuţilor, cea dintâi mitropolie a Moldovei, şase călugări tari la cuget au fost puşi de strajă, cu poruncă straşnică de a nu-şi desprinde ochii de pe toiag.

– Nu-i nevoie de străji, Preafericite Părinte! Răbojul timpului va rămâne printre noi, ca să ne apere, până ce ne vom lepăda şi de el!, oftă Bogdan, căpetenia gărzilor domneşti şi frate lui Iliaş Vodă, care-i recunoscuse descendenţa din Alexandru cel Bun printr-un hrisov.

Mitropolitul scrută cu atenţie faţa şi ochii oşteanului şi înţelese:

– Deci l-ai însoţit pe Măria Sa Alexandru la cei doisprezece stâlpi. Ai văzut şi tu sau doar ai fost martor?

– Nu mi se cuvine să văd, am fost doar martor. În câteva rânduri am stat veghe tatălui

meu şi de fiecare dată am adormit dincolo de stâlpi, unde mi s-au arătat puţine semne: şarpele cerului, lance a Rarăului, şi am auzit strigătul de şoim.

Bogdan înţelesese, sus, lângă templul din munţii lui Căliman, că mari nenorociri vor lovi stirpea lui Alexandru Vodă, dar nu ca blestem, ci ca ispăşire a vinovăţiei abandonării vegherii şi a rătăcirii turmei pe căile altora, noile credinţe ale lumii apropiate, creştinismul catolic şi ortodox, stârpind strămoşii neamurilor vechi, abandonând stâlpii identităţii şi înrobind neamurile unei alte vechimi mitice, în care stâlpii au fost înlocuiţi cu propovăduitorii.

Noua religie a existat dintotdeauna şi a fost hărăzită tuturor oamenilor de Trimisul Iisus. Dar, pe temeliile Miresei – Biserica, şi ale Mirelui – Trimisul, s-au durat vremelnicii ostile şi Mirelui, şi Miresei. Trimisului i s-a spus, în limbi diferite, Hristos şi Mesia, pe parcă ar fi fost vorba de alte identităţi, iar Biserica s-a rupt, după nevoile deşertăciunii deşertăciunilor omeneşti, în imperiul catolic, adică universal, şi imperiul ortodox, cel adevărat.

Alexandru cel Bun ezitase între a legitima catolicismul sau ortodoxia, iar turma, rătăcită de Marele Păstor, născocise eresuri noi pe seama amintirii tot mai firave a vechilor arcane – taine ale vechimii, care au lăsat urme adânci în lexicul

limbilor de mai târziu, *arcana* însemnând în latină, dar şi în engleza de peste veacuri, *taină*. Doar neamul eresurilor păstrate, neamul nostru, avea să facă să dăinuie ritualul primăvăratec al Slujirii Naşterii Venerei, Sfânta Vineri, care stă în faţa tronului ceresc şi se roagă cu lacrimi de sânge pentru iertarea păcatelor noastre; de aceea, spuneau cei vechi, este de preferat să-l superi pe Dumnezeu, care iartă întotdeauna, decât să o nemulţumeşti pe Sfânta Vineri.

În popor, s-a tot spus că stârpirea celor care descind din Alexandru s-ar datora păcatelor lui de muieratic neastâmpărat, care umpluse Moldova cu feciori din flori, apoi adunase, la Curtea Domnească din Suceava, pe toţi aceşti fii şi pe mamele lor, de parcă ar fi întemeiat un harem păcătos. Numai că primele două neveste ale lui Vodă, prinţesa lituaniană Ryngalla şi nobila polono-maghiară Margareta, nu i-au dăruit copii. Abia Neacşa sau Ana, cum i s-a mai spus, i-a născut, în ziua de Sfântul Ilie a anului 1409, un fecioraş zdravăn şi sănătos, pe care l-au închinat patronului zilei, prin taina botezului, numindu-l Iliaş.

Alexandru a avut mulţi copii, cu iubitele lui moldovence. Neacşa sau Ana i-a mai dăruit o fată, Vasilisa, adică Regina, care se va mărita cu Vlad Dracul, un fecior, Roman, care a murit tânăr, şi încă o fată, Anastasia.

Stanca l-a născut pe Ştefan, iar Mărina, fata lui Miron, pe nefericitul Petru. Şi mai era Bogdan din Borzeşti, pe care Iliaş îl recunoştea de frate, încă din primul an al domniei sale.

Răbojul timpului, care odihnea liniştit în faţa altarului bisericii de mir a Moldovei, pulsând din picătura de sânge viu, dispăru de sub ochii călugărilor priveghetori exact în clipa în care Iliaş Vodă, intrând în biserică, ceru ungerea cu mir şi a fratelui său vitreg, Ştefan, fiul Stancăi, pe care îl asocie la domnie. Dispariţia răbojului a nedumerit pe toată lumea, pentru că ţara părea să se îndrepte spre tihnă, bunăstare şi pace, precum în vremurile bune ale părintelui celor doi domni, Alexandru. Urmau nenorociri nebănuite?

Din nefericire, în noaptea de 31 august, răbojul timpului odihnea, din nou, şiroit de sânge, dar şi cu picătura sângelui viu pulsând în crestăturile anilor din urmă, dar şi în canelura anului în curs, în faţa altarului bisericii Mirăuţi. În zori, când l-au descoperit călugării, panica s-a întins prin târg ca o pâclă, iar spre miezul zilei, când a fost scos din râul Suceava trupul neînsufleţit al Stancăi, mama lui Ştefan Vodă, unele voci au început să-l acuze, cu fereală, pe Iliaş Vodă, singurul interesat ca urzitoarea Stanca să plece în neant, ca să nu mai aprindă jarul invidiei şi al discordiei în sufletul fiului ei, abia asociat la domnie.

– Răbojul însângerat vesteşte mari vărsări de sânge, spuse Ştefan, când auzi despre moartea mamei sale. Dacă rămân în Moldova, va curge sângele meu… Trebuie să-mi iau lumea în cap şi să mă întorc abia atunci când voi fi vrednic să slobod sângele altora…

Odată cu lăsarea înserării, tânărul voievod încălecă şi dispăru pe şleaul moşiei Bosancilor, apoi, ocolind Baia, călări spre Milcov. Spera să capete protecţia lui Alexandru Aldea, domnitorul Valahiei, pentru că uciderea fratelui de către frate se făcea, cu îndârjire, şi între urmaşii lui Mircea cel Bătrân.

Au urmat ani sângeroşi, dar răbojul nu a mai părăsit altarul Mirăuţilor decât de două ori, în zile însemnate pentru rosturile lui neînţelese, prima dată în noaptea de 14 decembrie 1431, iar a doua oară, în dimineaţa zilei de 2 iulie 1438, când, la Geoagiu, în Ardeal, şi, apoi, la Borzeşti, în Moldova, s-a născut câte un pruncuţ, în jurul căruia s-au adunat ursitoarele, sub privegherea păstorului rămas fără turmă, Io Sova.

Şi au glăsuit ursitoarele aceiaşi cale, lângă leagănele celor două mlădiţe omeneşti:

– Să fie iute amarnic, încât să se bată cu treizeci de oameni deodată, fără să se teamă c-a fi bătut: să fie om mare şi vestit în toată lumea, şi

multe fapte bune să facă, şi pe mulţi duşmani să-i prăpădească!...

Apoi i-a încredinţat fiecărui fecioraş câte un arhanghel cu sabie de foc, drept călăuză, drept păzitor şi drept însoţitor în lupte.

Bătrânul Io Sova, care ştia că nenumitele ursitoare, care decid destinul oamenilor, sunt trecutul, prezentul şi viitorul, şopti un cântec trist, care doar strigă, pe care îl învăţaseră şi noii păstori ai turmelor omeneşti:

– Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi
facerea mâinilor lui o vesteşte tăria.
Ziua zilei spune cuvânt, şi noaptea nopţii
vesteşte ştiinţă.
Nu sunt graiuri, nici cuvinte, ale căror
glasuri să nu se audă.
În tot pământul a ieşit vestirea lor, şi la
marginile lumii cuvintele lor.
În soare şi-a pus locaşul său; şi el este ca
un mire ce iese din cămara sa.
Bucura-se-va ca un uriaş, care aleargă
drumul lui.
De la marginea cerului ieşirea lui,
şi oprirea lui până la marginea cerului;
şi nu este cine să se ascundă
de căldura lui…

Când sfârşi, rămase îngândurat, revărsând pulsul cercului albastru dintre sprâncene asupra

fiecărui prunc în parte, apoi rosti ca pentru sine, ca frântură din ursirea de care a avut parte şi el, în vremile în care i s-a petrecut naşterea:

– Soarele este lebăda care locuieşte în Cer; el este sacrificiul, focul, vatra locuinţei, el locuieşte în oameni, în zei, în sacrificii, în Cer, în Apă, pe Pământ şi pe Munte. El este adevărul cel mare... De aceea Dumnezeu şi-a făcut sălaşul în Soare.

Apoi se întoarse în sine şi dispăru, fără să se mai ivească în calea unui pământean până în revărsatul zorilor zilei de vineri, 16 octombrie 1451.

Între timp, urmaşii lui Mircea cel Bătrân şi cei ai lui Alexandru cel Bun se omorau între ei; nu doar verişor cu verişor, ci şi frate cu frate, învrăjbiţi între ei de deşertăciunile vremelniciei. Stâlpii neamului s-au învelit în piatră, pentru a veghea asupra celor trei ceruri lunare, lăsând urmaşilor cerul pământesc, zăgăzuit, nu doar spre luare aminte, de orizontul de neatins al celor trei ceruri de deasupra, spre care nimeni nu mai putea răzbi. Pământenii nu mai urcau pe munte decât cu treburi păstoreşti şi pentru târguri de fete. Din nuntirea cosmică, aidoma unor cioburi dintr-un vas în care încăpuse totul, au mai rămas doar câteva târguri de fete, retezând definitiv şi adânc rădăcinile.

În valea luminoasă, căreia celţii i-au zis, cândva, pe limba lor, Moldova, românii ucideau români, pentru că nu doar feciorii din flori ai lui Alexandru cel Bun se urau de moarte, ci şi boierii cei mari şi mici, şi răzeşii, toţi împărţindu-se în tabere nu atât din simpatie pentru vreun hoţ de scaun domnesc, cât pentru oportunitatea de a-şi nimici megieşii, cu care se aflau în pâră pe la trecătoarele domnii. Ţara era atât de săracă, încât şi nobilii, şi mercenarii poloni sau unguri refuzau să-şi primejduiască vieţile într-un ţinut din care nu puteau lua nimic. Până şi Nicolae Iorga avea să recunoască, peste veacuri, că „sărăcia noastră nu ispitea pe puternicii şi bogaţii poloni, pe oamenii de rând, care-şi vindeau pe bani priceperea războinică şi vitejia”.

Fraţii, până de curând asociaţi la domnie, Iliaş şi Ştefan, s-au bătut între ei, cu mari vărsări de sânge pentru moldoveni, în şapte rânduri, în doar trei ani de zile, până ce, prin mijlocirea craiului polonilor, se împăcară între ei, împărţind ţara Moldovei în două, după ce, în 8 martie 1437, într-o joi, Iliaş, care redase Pocuţia polonilor, fără să i se fi plătit Moldovei împrumutul de 1.000 de ruble, pentru care Alexandru cel Bun o primise drept gaj, a fost înfrânt şi pentru a şaptea oară.

După alţi şapte ani de aparentă pace, dar şi de ură mocnită între cei doi fraţi, înainte de Rusaliile anului 1444, Ştefan l-a prins pe Iliaş, la Vaslui, şi, după moda grecească, i-a ars ochii cu

fier înroşit. Fiul lui Iliaş, Roman, care se născuse în 1427, „neputând răbda atâta nedumnezeire a unchiului său, s-au vorovit cu o seamă din curtea domnească şi au prins pe unchiul său, pe Ştefan Vodă, şi i-au tăiat capul. Fiul lui Ştefan, Petru, fugi în Ardeal, ca să nu fie şi el ucis”. Roman avea, atunci, în 1448, doar 21 de ani. În august, după ce domnise în Valahia timp de o lună, venise la el, în Suceava, fiul lui Vlad Dracul, Vlad, căruia avea să i se spună peste vremuri, Ţepeş sau Dracula. Numai că, în anul următor, fiul lui Ştefan, Petru, aflat în Ardeal, dărui cetatea Chilia ungurilor şi, pentru ca darul să devină efectiv, prin voinţa unui voievod înscăunat şi nu doar a unei pretendent, ungurii l-au ajutat să cuprindă ţara. Roman Vodă, care se înrudea, prin mamă, cu Craiul Poloniei, i-a cerut acestuia să mijlocească împăcarea cu Petru, ca să gospodărească Moldova împreună. Polonii lui Roman Vodă al II-lea au adunat ceva oşti înzăuate de prin Przemisł, Lvov şi din Podolia, ca să lupte cu ungurii lui Petru Vodă, dar, între timp, Petru izbuti să-l otrăvească pe vărul său, dar fără să se poată bucura de roadele fratricidului, pentru că muri şi el, nu mult după aceea.

Scaunul domniei a fost imediat ocupat de Alexandru, fiul târziu al lui Iliaş Vodă şi al soaţei sale Marinka, născut în 1438, dar cum noul voievod nu avea decât zece anişori, până la împlinirea vârstei de cincisprezece ani, trebuia să fie reprezentat şi povăţuit de către un epitrop, ales de

mama lui, mătuşa craiului polon August Cazimir, şi acceptat de boierii cei mari ai ţării. Fu numit marele logofăt Costea Vrană, care, şi datorită unei pricini personale de răzbunare, avea să se dovedească un bun apărător al copilului cu coroană domnească.

Între timp, Vlad, fiul lui Dracul, plecă din Suceava, ca să-şi vadă mătuşa, Doamna Oltea, la Borzeşti. Unchiul lui, Bogdan, era plecat, de ceva vreme, cu treburi prin Ardeal, dar fu bine primit de către sora tatălui său, Oltea, Doamna lui Bogdan, şi îşi cunoscu acolo verişorii.

În poarta conacului din Borzeşti, Vlad, al cărui nume înseamnă, în limbile slave, stăpânitor, proprietar de pământuri, deci un sinonim pentru latinul *majores terrae,* la care făceau referire atât de des ierarhii catolici ai vremii, fu oprit, într-o seară, de un bătrân împovărat de veşnicie, care-i vorbi ca într-o vrajă:

– Mergi în munţi, să vezi şi să iei parte la vânătoarea regală! În tăcere mergi, căci Şarpele e după calea înfrântă. Mergi, stăpâne, cu isteţime mergi, dar ia-l cu tine şi pe verişorul tău, Ştefan, ca să ucidă ursul cu mâinile goale!...

– Cum adică: Ştefan e doar un ţânc! Abia a împlinit zece anişori…

– Du-l, să ucidă ursul şi să vadă! Rarăul veghează. Cerul îngăduie unire, ocrotind fapta ta adunată… Aşează bine fapta ta nouă, prevăzător hotărăşte prielnic, împreună cu dreptate apărând! Cu dreptate mergeţi, să fiţi împreună strigăt de şoim puternic, folositor curat!...

Cu uimire ascultă tânărul Vlad vorbele acelea stranii, pe care doar sufletul părea că le înţelege, apoi îşi auzi buzele şoptind, parcă fără voia minţii lui, ca o revărsare de simţiri străvechi în izvorul proaspăt al altor vremuri:

– Murmurarea ta să slujească!…

– Curăţă drumul, de pe înălţimi loveşte şi netezeşte gloria drumului tău! Biruitor în drumul tău, de bună voie să stai în luptă, triumfător să slujeşti calea…

– Era vorba de o vânătoare… Care luptă?

– Alege să lupţi! Alege lupta cu puterea curajului! Strălucitor să biruieşti. Vei sta în luptă, căci lupta va fi drumul strigătului tău! Şi-atunci, cu iubire vei fi împodobit, slăvit! Fii statornic sau distrugerea curând în valuri pe tine doar te va nenoroci! Neînfrânat strigă neînfrânarea ta! Fii viteaz în luptă, Vlade, înfruntă năvălirea întunericului! Lovitura ta să ardă spre a birui! Frica făptuieşte groaza blestemului, strălucire aduce alianţa…

Groaza blestemului… Vlad văzu aievea ceea ce nu văzuse: trupul decapitat la Bălteni al tatălui său, iar la Târgovişte, trupul schingiuit şi batjocorit al lui Mircea, dragul lui frate mai mare. Viteazul Mircea, învingătorul turcilor la ei acasă, în Balcani…

– În timpul acesta, fiul domnului Ţării Româneşti s-a dus la seniorul de Wavrin şi, după ce l-a salutat, i-a spus, printr-un tălmaci, că avea de gând să pornească o ispravă împotriva turcilor şi că, dacă i-ar făgădui să nu-l dea pe faţă, el îi va dezvălui taina sa. Lucru pe care i l-a făgăduit, cu jurământ seniorul de Wavrin, de bunăvoie. Şi, atunci, tălmaciul, învăţat de fiul domnului Ţării Româneşti, zise aşa: „Tatăl meu a trimis să mă cheme şi mi-a spus că, dacă nu îl voi răzbuna împotriva subaşiului acestei cetăţi a Giurgiului, mă reneagă şi nu mă mai socoate ca fiul său. Căci el este acela care l-a trădat şi care, cu salvconductul sultanului, l-a făcut să meargă la acel sultan şi, apoi, l-a dus prizonier în castelul din Gallipoli, unde l-a ţinut, multă vreme, cu amândouă picioarele ferecate în lanţuri. Dar s-au întors lucrurile, astfel că el şi turcii lui s-au predat tatălui meu, cu condiţia cruţării vieţii şi a lucrurilor lor şi să fie trecuţi nevătămaţi în ţara Bulgariei. Şi eu mă voi duce, cu două mii de români, la două leghe de aici, să trec râul pe acolo, şi le voi întinde curse pe drum şi, astfel,

când vor crede că se îndreaptă spre Nicopole, eu voi fi înaintea lor şi îi voi ucide pe toţi”.

– La acestea, seniorul de Wavrin nu a răspuns nici un cuvânt, nici că e rău, nici că e bine. Şi a plecat Mircea, acel fiu al domnului Ţării Româneşti, ca să se ducă să-şi îndeplinească isprava. Şi, până în două sau trei ore, după aceea, cardinalul trimise seniorului de Wavrin salvconductul pentru turci, pe care îşi pusese el pecetea, ca să-şi atârne şi acesta pecetea sa. Şi a răspuns că nu era în căderea sa să pună pecetea împreună cu cardinalul, pentru că acela era în fruntea întregii armate; dar făgăduia că atât el, cât şi oamenii săi vor păzi acel salvconduct, pe care l-a întocmit cardinalul. De care răspuns a rămas foarte mulţumit cardinalul. Şi li s-a dat turcilor acel salvconduct, împreună cu vasele pentru a trece Dunărea.

– Aşadar, când turcii s-au văzut eliberaţi astfel, şi-au scos, mai întâi, şeile de pe cai şi le-au pus într-o luntre mică, ce fusese capturată în faţa acelei cetăţi. Apoi au legat toţi caii, unul, de coada altuia, şi au legat calul dintâi de acea luntre, care mergea cu vâsle. Şi, în felul acesta, au trecut râul. Şi se vedea bine, dacă te uitai la cai, că ei erau obişnuiţi să meargă adesea astfel. Şi în alte monoxile înguste s-au suit turcii cu toate lucrurile lor. Dar, când au trecut prin faţa galerelor, i-au privit pe creştini cu ochi răi şi foarte duşmănoşi. Şi îşi ţineau arcurile întinse, cu

săgeata în mână, scuturile la gât, arătând, prin înfăţişarea lor, că dacă s-ar lega cumva de ei, erau gata de luptă. Şi, în chipul acesta, au trecut acel râu al Dunării şi au intrat în ţara Bulgariei.

– Aşadar, turcii, după ce au trecut apa, au încălecat pe caii lor, pentru a-şi urma drumul. Dar ei nu au ajuns departe, că i-a prins în cursă, pe neaşteptate, Mircea, acel fiu al domnului Ţării Româneşti, şi i-a ucis pe toţi. Şi subaşiul însuşi, care îl trădase pe tatăl lui, aşa cum s-a arătat mai sus, a fost adus viu înaintea lui; acestuia, după ce i-a amintit trădarea sa, i-a tăiat capul, cu mâna sa. Şi, îndată ce românii despuiară pe acei turci, i-au înşiruit goi pe malul apei, şi era o privelişte cruntă pentru cei din galere, când au trecut prin faţa lor.

Vocea înfiorată de fapte nemaiauzite a cavalerului burgund Walerand de Wavrin, care îşi însoţea unchiul într-o expediţie europeană pe Dunăre, în 1445, încă vibra, din munte în munte, din copac în copac, din izvor în izvor, de-a lungul şi de-a latul zidurilor sfinţeniei carpatice, iar Vlad simţi jungherul neputinţei sfârtecându-i sufletul. Scrâşni cântecul trist, care doar strigă, doar îşi ţipă amarul, al neamului nostru nenorocos, apoi încălecă pe unul dintre caii deja pregătiţi de drum de către verişorul lui, copilandrul Ştefan, şi plecară împreună pe cale, vegheaţi îndeaproape de înălţimile sacre al munţilor. Când au trecut apa Trotuşului, Vlad, văzând că şi copilul de zece

ani a ajuns pe malul celălalt fără vreo pricină, murmură ca pentru sine:

– Cică ai să ucizi ursul cu mâinile goale, în vânătoarea asta; cică aşa ţi-a fost ursit…

– Dacă mi-i ursit, o să-l sugrum şi gata!, râse hohotit Ştefan, fără să-şi desluşească pricina sincerului său amuzament.

Apoi urcară, pe cărarea sălbăticiunilor, pe o culme domoală, aplecată ca o treaptă suitoare spre celelalte trepte ale urcuşului sacru şi ritualic pe munte.

Vânătoarea regală

În toamna anului 1449, în seara zilei de 5 octombrie, Stânca Şoimului din Rarău s-a deschis iarăşi, spre uluirea ciobanilor din preajmă, iar din despicătura sacră a răzbit, albastru ca oţelul, un cântec străvechi, care s-a rostogolit luminos din culme în culme, din deal în deal, spre câmpiile domoale ale râurilor din Răsărit al Moldovei. Bătrânul în alb, paznicul răbojului sacru, asculta şi el, de pe ameţitoarea despicătură a Stâncii Şoimului din Rarău înspre valea de multe veacuri prăbuşită Ararau, pironindu-şi palmele pe cer, de parcă ar fi vrut să-l sprijine, iar cântecul vestea şi chema simţirile străvechi şi tot mai puţin desluşite ale neamului ales de sacralitatea fără de prihană a muntelui, de sfinţenia cerească a rosturilor vremelniciei în eternitate. Şi nu era nici un suflet, care să nu răspândească prin trupul care îl găzduia inefabilul cântecului, care va odihni, apoi, timp de milenii – poate, lumină vie şi tare în pietrele împrăştiate prin întreg cuprinsul ţării Moldovei:

– O, viaţă, tăciunele Şarpelui, puternic
veghetor,

înşelător, să nu-l primeşti!
Să nu primeşti a te uni
cu prorocirile anuale ale Şarpelui,
pentru că lovit
vei fi; cântecul cetăţii îl aud îndelung;
să opreşti astfel zavistia:
dacă hotărâţi altfel,
mergeţi doar jumătate dintre voi înarmaţi,
să loviţi, cumpătarea să nu o primiţi!
Mergeţi vioi, juraţi pe căciulă,
pe puternica căciulă!
Să juraţi cu maturitate, cu convingere,
cu maturitate curată!
Să fiţi putere vie, să trăiţi, în luptă să fiţi!
Aţi cercetat şi ales alesul jurământ,
preţuiţi-vă şoimul,
mergeţi cu jurământ puternic!

Bogdan, fiul lui Alexandru cel Bun al ţării Moldovei, care poposea, cu o ceată de ardeleni, dăruită de Iancu de Hunedoara ca să-l însoţească la vânătoarea din munţi, înţelese, ştiu că a venit sfânta clipă a conturării căii sale spre Calea cea Mare şi încă promiţătoare a simţirii neamului şi sună din corn, apoi, urmat de voinicii români ai Ardealului, începu coborâşul spre luncile apelor Moldovei. Şi nu mică i-a fost mirarea când îl văzu, pe calea lui, pe Ştefan, fecioraşul lui de doar unsprezece anişori, jupuind un urs. Îl ajuta Vlad, pe care îl ştia încă din 1447, când, la curtea lui Vlad Dracul din Târgovişte, îl cunoscuse şi pe

Iancu de Hunedoara, care pornise o nouă năvală cruciată împotriva turcilor.

– Ce-i cu ursul ăsta?, întrebă, fără să dea bineţe.

– El la ucis, sugrumându-l cu mâinile goale!, răspunse Vlad, trăgând pielea ursului de pe leşul lui uriaş.

Ardelenii au privit cruciş spre băieţelul care, cu mâinile în şolduri, i-a răspuns părintelui său cu copilărească nevinovăţie, de parcă s-ar fi justificat:

– Dacă aşa era ursirea!...

Din vechimea cea veche exista credinţa că ursul este „regele-mag”, descins direct din Steaua Polară, iar sacrificiul ursului însemna, la propriu, dar şi în mod simbolic, omagiul pe care omenirea îl tot aduce Dumnezeului-Timp. Ucidere unui urs dovedea că eşti alesul celor şapte stele polare ale Ursei Mari şi te îndreptăţea la fapte mari, care să te nemurească şi în vremurile care vor fi să vină. Românii, inclusiv cei transilvăneni, ştiau bine codul unor astfel de iniţieri magice, transmise din obşte în obşte, cale de generaţii. Ucigând un urs, şi încă fără nici o armă, copilul voievodal se învrednicise la sfinţenie, fiind recunoscut, mai cu fereală sau de-a dreptul, drept călăuză pe cale întru biruirea celor care nu-şi mai aveau loc în

lume. Iar vânătoarea regală, care îşi are rădăcinile în vremurile din epoca Stellar Mythos, în care Soarele răsărea din constelaţia zodiacală a Leului, desluşea lumii renaşterea leului mitologic drept Axis Mundi în necurmata stere de mit astronomic a neamurilor şi a omenirii.

Dinspre adâncimile tăinuite ale codrului din preajmă, începură să se reverse dese pâlcuri de oameni în alb, înarmaţi cu bâte, coase, furci şi topoare. Oameni în alb, atât ne-a mai rămas din zestrea strămoşilor, doar culoare stăruitoare pură a veşmintelor de fiecare zi şi de sărbătoare.

– Mergeţi la vreo nuntă?, întrebă mucalit un ardelean din ceata Măriei sale.

– Că bine zici: la nuntă domnească o să mergem!, răspunse un bătrân împovărat de albe ninsori, îndesându-şi cu palma cuşma înfundată.

– Văd, după cuşma înfundată, că nu mai eşti luptător; de ce nuntă mai ai nevoie, la vreme atât de ninsă, domnia ta, bunule?

– Încă mă ţin picioarele la horit!, glumi bătrânul, ţuguindu-şi, cu o zvâcnire de scuturare grăbită, cuşma de miel.

Prin preajmă, ca să se ştie că sunt ostaşi din pedestrime, oamenii în alb purtau căciulile ţuguiate. Ardelenii, care erau toţi călăreţi, purtau

cuşmele turtite pe spate, cu excepţia căpeteniei lor, care o avea turtită spre dreapta, iar Bogdan, spre stânga, după semnul regal al vechimii celei vechi. Juratul pe căciulă, săvârşit în munţi, ţinea de legile ostăşeşti ale vremurilor uitate, cuşma, în funcţie de cum era purtată, arătând statutul celui care a purces la război.

Ardeleanul mucalit se întoarse, atunci, şi înspre cei doi copilandri, ca să-i înţepe cu vorba:

– Dar voi, mucoşilor, batăr aveţi poalele mămicilor voastre cu voi?

– Că nu-i fi şi domnia ta vreun urs, ca să întăresc ursirea!, glumi cel mai mic dintre cei doi fecioraşi de domni.

Ardelenii izbucniră într-un râs nestăvilit:

– Ţi-au găsit ac de cojoc, Pinteo!...

– Da, înţeapă cu limba ca un bărzăun; să vedem cum o s-o facă, în vale, cu briceagul pe care îl poartă la şold drept sabie…

– M-oi descurca eu cumva, bădiţă Pintea, n-ai grijă!

Din cerurile cu toate candelele aprinse, sub vraja încă nepotolită a cântecului lumina se prelingea ca mierea, înviorând ierburile înflorate

ale fânaţurile şi crengile în risipă aurie şi roşie ale copacilor. Vânătorii, înfăţişându-se ca oşteni tari, porniră, urmaţi de oamenii în alb, de-a lungul potecilor sălbatice ale munţilor. Pe cale, încetul cu încetul se înfiripă o mică oştire, care mărşălui, tot pe sub streaşina codrilor, spre lunca şi apa pururi neostenită a Moldovei.

Prinzând de veste, boierii lui Alexăndrel Vodă, care era doar un copil de doar unsprezece anişori, dar molâu, fricos şi vicios încă de mic, strânseră în pripă o ceată de luptători şi porniră, conduşi de Costea Vrană, spre satul Tămăşeni, unde s-au aşezat în poziţii de luptă. Îi însoţea şi un polc de călăreţi poloni, care, după prima ciocnire cu ardelenii, avea să fugă, în goana cailor, cu Alexăndrel în mijlocul lor, spre cetatea Sucevei, păstrând în stăpânire şi celelalte două cetăţi din nordul Moldovei, Neamţul şi Hotinul, Bogdan rămânând, la Roman stăpân peste celelalte părţi ale Moldovei.

Cronicarii moldavi de mai târziu, care cunoşteau povestea şi amarul străbunilor doar din voroavele deşirate pe lângă focurile de tabără, în nopţile lungi, de aşteptare a bătăliilor care aveau să urmeze şi de prin letopiseţele polone, sârbeşti şi maghiare, aveau să scrie că „domnind Alexandru vodă, venit-au cu oaste fiul său, Bogdan vodă… Şi s-au lovit cu tatăl său, Alexandru vodă, la Tămăşani… Şi după multă nevoinţă birui Bogdan vodă pe tatăl său, pe Alexandru vodă”.

Aproape ca o negură pâcloasă a tot plutit prin vremuri acest neadevăr, în baza căruia Bogdan, fiul lui Alexandru cel Bun, s-ar fi ridicat cu oaste străină împotriva tatălui său, deşi Bogdan nu cerea tronul Moldovei decât până ce Alexandru, fiul lui Iliaş şi al Marinkăi, care se născuse în 1438, avea să împlinească vârsta de cincisprezece ani şi va putea fi miruit, după lege, scăpând de sub tutela abuzivă a epitropului şi a mamei sale. În fond, nu Costea Vrană era îndreptăţit la tronul Moldovei, ci el, Bogdan, pe care Iliaş Vodă îl recunoscuse drept frate şi, deci, fiul natural al lui Alexandru cel Bun, încă din întâiul an al domniei sale, adică din 1432.

În lunga iarnă care a urmat, polonii au pregătit o mare incursiune în Moldova, ca să-l izgonească din Moldova pe Bogdan Vodă, care îşi reînnoise jurământul de fidelitate faţă de Iancu de Hunedoara, pe care îl înmânară, la cumpăna iernii, Voievodului Transilvaniei doi tineri soli, Ştefan şi Vlad. Vestea uciderii ursului cu mâinile goale îi precedase, pentru că se răspândise cu repeziciune în lungul, în latul şi în viitorul ţărilor locuite de români, aşa că Iancu, aşteptându-i plin de curiozitate, îi primi imediat, îmbrăţişându-l strâns pe Vlad, care era aproape bărbat, cu trup viguros şi cu ochi adânci, scăpărând mereu de şi sub profunzimea gândurilor.

– Te felicit, viteazule! Să ucizi ursul cu mâinile goale…

Vlad îl întrerupse speriat, parcă pentru a se dezvinovăţi de o acuză nedreaptă:

– Nu eu! El, Ştefan al lui Bogdan Vodă…

Fără să-l slobodă pe Vlad din părintească îmbrăţişare, Iancu întoarse privirile spre băiatul bălai, dar mărunt şi neastâmpărat, care, privindu-l în ochi pe cel mai renumit dintre românii vremilor din urmă, se lăsă cu un genunchi pe podea şi întinse, cu amândouă palmelor, sulul înfăşurat al jurământului. Voievodul transilvan, care ştia bine ce conţine hrisovul, îl întrebă pe Ştefan, punând şi el un genunchi pe podea; parcă duelau cu privirile, parcă sufletele li se luaseră la trântă.

– Dar tu?, întrebă pe neaşteptate Iancu. Tu ai să respecţi jurământul?

– Da, dar după ce vă iau înapoi Chilia şi celelalte baştine furate şi dacă mă veţi despăgubi cu nişte moşii bune din Transilvania…

Curtenii lui Iancu lărmuiră indignaţi, dar Vodă râse, râse scuturat, apoi zise printre hohote:

– Bine, îţi dau Chilia şi tot ce mai ceri, dar cu o condiţie: să-mi povesteşti cum ai ucis ursul cu mâinile goale.

Ştefan se ridică, iar ochii i se apropiară de ochii lui Iancu Vodă, care rămăsese îngenuncheat şi-i şopti:

– Ştie bine, Măria Ta, că nu-i cu putinţă…

Curtenii lui Iancu de Hunedoara, care, când s-a ridicat Ştefan, au îngenuncheat supuşi în preajma alesului vestit al Cerului, murmurară:

– Aşa e, Măria Ta, nu-i cu putinţă!...

În zorii dimineţii următoare, când solia moldovenească se pregătea să părăsească Clujul, Iancu îşi trezi fecioraşii şi şopti doar în auzul lui Matthias:

– Să fii cu luare aminte, căci copilul acela se va ţine de cuvânt!...

Încălecând, Ştefan şi Vlad s-au înclinat în şei, salutând, apoi au dat pinteni spre trecătorile Alpilor Ungureşti, cum li se ziceau, pe atunci şi multă vreme după aceea, munţilor Carpaţi. Din spatele lor, un călăreţ vremuit ca neaua, pe care nu-l zăriseră până atunci, îi avertiză mocnit:

– Să fiţi cu luare aminte la băiatul cel mic!... Ciudată soartă, în acelaşi rotund: virtuosul şi neînfricatul László va fi decapitat, pe nedrept, aici, iar nemerituosul şi invidiosul Matthias va avea parte de o nemeritată glorie veşnică.

Seara, la focul de tabără al primului popas, Vlad întrebă:

– De unde ştia domnia ta ce se va întâmpla în viitor?

– Din viitor, dintotdeauna…

– Adică ţi-a fost dat să trăieşti de la un capăt la celălalt… Trebuie să fie minunat să trăieşti o eternitate…

– Dacă ai şti ce povară ai avea de dus, nu ţi-ai dori…

– Ştii şi viitorul nostru?, întrebă Ştefan.

– Dacă nu l-aş şti, nu aş fi aici, ca să vă apăr.

– Şi cum arată acel viitor?

– Aşa cum vor vrea şi vor avea nevoie generaţiile viitoare să şi-l închipuie. Veţi înfăptui şi ce nu aţi visat să faceţi, dar veţi fi jumătăţi diferite ale unui aceluiaşi fruct. Pe nedrept diferite, pentru că între voi nu vor diferi faptele, ci numai înţelegerea lor.

– Dar în viaţă?

– În viaţă, o să vă apăr, pe cât îmi va sta în putere, dar fără să modific viitorul, căci nu se cuvine nimănui să-l schimbe.

– Nici măcar bunului Dumnezeu?

– Lui Dumnezeu? Nu, nici lui. Totul există aşa cum a fost creat şi atâta timp cât i-a fost ursit să existe?

– Dar despre moartea noastră, ce ne poţi spune, întrebă Vlad.

– Nimic, nimeni nu trebuie să-şi ştie moartea, pentru că, dacă ar şti-o, nu ar mai trăi aşa cum îi este dat să trăiască.

Picotea, ostenit de drum şi de vreme. Pleoapele nu i se mişcau, rămăseseră arcuite în jurul pupilelor, dar picotea sau plecase altundeva, pentru că cerculeţul albastru dintre sprâncene se făcuse ca o spuză a focurilor care se sting. Apoi, pe neaşteptate, păstorul se stinse vederii omeneşti ca un mugur de candelă secătuită. Iar flăcările focurilor, logodite cu luminile de sus, păreau să dănţuiască, încă, într-o lume ireală, deja scufundată în aduceri aminte.

Înainte de a aţipi, Ştefan începu să murmure, ca pentru sine, un cântec pe care nimeni nu-l mai auzise:

– Hai, fraţi, hai, fraţi, la năvală daţi,
La năvală daţi, ţara vă apăraţi.
Hai, fraţi, hai, fraţi, la năvală daţi,
La năvală daţi, Crucea vă apăraţi.
Hai, fraţi, hai, fraţi, la năvală daţi,
La năvală daţi, Steagul vă apăraţi

– De unde ştii cântecul acesta de vitejie?, întrebă Vlad.

– De la stele. Asta îmi spun mie stelele, în noaptea asta. Tu chiar nu le auzi cum cântă?

*

Moldova se pregătea de război, pentru că leşii trecuseră Nistrul şi se buluciră la Hotin, în jurul cetăţii de sub stăpânirea lui Alexandru Vodă. Intraseră în Moldova cu trei oşti, una dintre ele, formată din moldoveni, fiind condusă de Costea Vrană; celelalte două, conduse de Buceaţki şi de Koneţpolski, auzind că Bogdan vrea să treacă Prutul, ca să le dea război, s-au pus pe mărşăluit, dar Bogdan a evitat confruntarea, retrăgându-se, dintr-o pădure în alta, până la apa Bârladului, trimiţând solii înşelătoare, cu mesajul dorinţei lui de a se închina Craiului.

– Să nu vă încredeţi nici în vorbele lui Bogdan, nici în pădurile Moldovei, cinstiţilor pani!, stăruia priceputul Costea Vrană, epitropul lui Alăxăndrel.

Solii promiteau Poloniei plata unui bir de 70.000 galbeni turceşti pe an, dacă i se lasă ţara lui Bogdan, până ce Alexăndrel va împlini cincisprezece ani şi va putea fi miruit domn, bani care să certifice că Moldova e închinată cu bir, şi să acopere şi cheltuielile pentru întreţinerea lui Vodă Alexandru. Propunerea păru ispititoare şi, de aceea, în timpul nopţii, bătrânul Costea Vrană şi cu moldovenii săi, dispărură pe sub poalele primejdioaselor păduri, iar ceata i se înjumătăţi, curând, sub clonţurile ascuţite ale stolurilor de săgeţi ascunse, care zburau de pretutindeni.

În zori, polonii porniră iute, prin Crasna, cu gândul de a se îndrepta spre Cameniţa, dar, pe şleaul cel mare, înspre o culme de deal, un călăreţ tânăr, un copilandru, care folosea drept mantie o blană de urs proaspăt ucis, le stăvilea calea. Era ceva mistic şi miraculos în această ivire, mai ales că moldoveanul pe care leşii îl foloseau drept călăuză păru înspăimântat de moarte, atunci când descălecă rapid şi căzu în genunchi murmurând:

– E alesul!... A ucis ursul, e alesul!... El ne va călăuzi pe căile glorioase ale vremurilor…

– E un copil, doar atât!, pufni dispreţuitor Koneţpolski.

– Dar a ucis ursul! Astfel spun, stăpâne, prorocirile vechi, că un copil va ucide ursul cu

mâinile goale şi nu va fi înfrânt vreodată. El e, stăpâne, cere-i iertare!...

În spatele siluetei tinere începură să se înşiruie pentru luptă pâlcuri-pâlcuri de călăreţi moldoveni, care soseau alene, pe caii lor mărunţi, în tropot lin şi aproape plictisit, dinspre toate potecile pădurilor Făcură un zid viu, dar fragil, în spatele blănii cenuşii de urs, care flutura uşor, dar cu zvâcnet, pe crupa calului, gata să primească lupta. Ştefan trase încet de boldul cu capăt ornat cu aur, care-i fixa cruciş labele ursului pe piept, iar când un călăreţ veni, o luă, o puse pe suliţă şi începu să o fluture ca pe un steag de luptă, trase sabia şi împunse cu ea înălţimile.

Polonezii se priviră uimiţi, apoi izbucniră în hohote.

– N-au leac moldovenii ăştia şi pace! Cred că ne vor păcăli iar cu pielea ursului din pădure!

Între timp, polcurile înzăuate de nebiruită cavalerie leşească se aliniaseră, iar la primul ţipăt de alamă al trompetelor, porniră în trap mărunt, iuţind goana, pe măsură ce se apropiau năvalnic de călăreţii lui Bogdan, care încă mai glumeau între ei, fără să scoată săbiile încovoiate sau să înşface suliţele. Apoi, la un semn, când viteaza cavalerie polonă, în stare să dărâme pădurile şi munţii cu forţa ei, călăreţii lui Bogdan s-au tras

din cale, într-o parte şi în cealaltă, aidoma unei uriaşe cortine, înfăţişând vederii un peisaj idilic, dar înşelător, în care cosaşii şi ţăranii care întorc fânul cu furca, şedeau întinşi într-o rână, pe otava încă măruntă a fâneţelor. Când leşii, fără să se mai poată opri, ajunseră printre ţărani, aceştia au scuipat gospodăreşte în palme şi s-au pus pe cosit tendoanele cailor, care se prăbuşeau la pământ odată cu călăreţii înfăşuraţi în fier, care nici nu aveau când se dezmetici, după şocul izbiturii, şi deja erau străpunşi de furci sau izbiţi în coifuri cu măciuci şi topoare. Din copacii înalţi de la marginea pădurii ploua cu săgeţi, iar trei căpitani de oaste polonă se prăbuşiră în faţa rândurilor temătoare şi ostenite. Îi salvă Costea, care aduse pe români împotriva românilor, arcaşii lui doborându-i pe cei din copaci, iar boierii se încleştară cu boierii, încrâncenaţi de o ură îndătinată.

Atunci, Bogdan şi ai lui au dispărut în adăpostul frăţesc al pădurii, urmăriţi îndeaproape de pâlcurile sângeroase ale lui Costea, de-a lungul drumului care ducea la Bârlad. A doua zi, polonii au fugit, fără biruinţă, fără pradă, fără pace.

Calvarul celor doi fârtaţi

În vara anului 1451, poposi la Krakowia un călugăr, fratele Aron, ca începu să caute şi să angajeze mercenari, aleşi dintre cei mai disperaţi, dar şi mai îndemânatici aventurieri ai Crăiei. Dus în faţa Craiului, călugărul a mărturisit că adună oşteni buni, cu care să-l ucidă pe Bogdan Vodă, Domnul Moldovei. Nu cerea mult pentru o astfel de faptă: ceva bani şi două-trei moşioare.

– Şi dacă ţi-am da ţie, în loc de o pungă cu galbeni şi două moşii, ţara Moldovei?, întrebă Craiul.

Călugărul rămase descumpănit, pentru că nu se simţea îndreptăţit pentru o astfel de onoare.

– Cum te chema, printre laici, cuvioase?

– Petru, răspunse călugărul nedumerit.

– Aha, deci eşti unul dintre bastarzii lui Vodă Alexandru şi ţi se cuvine tronul.

Petru nu se ştia drept bastardul nimănui, dar dacă Măritul Crai susţinea una ca asta, nu avea cum şi de ce se împotrivi. În fond, câteva înscrisuri vechi se putea măslui uşor de către diecii pricepuţi ai cancelariei Crăiei, aşa că fu gata să accepte târguiala fără să mai ezite şi să se facă domn.

– Şi dacă nu izbutesc?

– Dacă nu izbuteşti, oricum nu vei mai fi dator cuiva, răspunse craiul amuzat.

Aventurierii recrutaţi au fost duşi într-o tabără de antrenament, la o mănăstire din hotar cu Moldova. Din Suceava, porumbeii aduceau bileţele cu veşti, pe care călugărul le citea atent şi rămânea pe gânduri. Hotărâse, din vreme, să-şi împartă sotnia de ucigaşi în grupuri mici de negustori de cai, care călătoreau în Moldova ca să încerce tocmeli cu boierii, apoi, atenţi şi cu mare fereală, cetaşii s-au adunat în pădurea din preajma mănăstirii Dumbrăveni.

În seara zilei de 15 octombrie, când se întoarse un călugăr, din Suceava, la mănăstirea Dumbrăvenilor, negustorii de cai şi-au pregătit armele, apoi au coborât, prin tainiţele codului, spre lunca râului Suceava, unde, bine ascunşi, au rămas de veghe. Dinspre malul celălalt al apei se răspândeau sunetele veseliei, iar ferestrele albe

ale conacului boieresc al lui Şteful Cernătescu poleiau împrejurimile cu lumină.

Nuntaşii petreceau fără de grijă, deja sleiţi de puteri, iar Măria Sa Bogdan Vodă, care vestise din vreme că va veni la nuntă, le ţinea hangul, aşteptând zorii zilei de vineri ca pe-o izbăvire. Îmbătrânise, iar trupul ostenit îndura din ce în ce mai greu excesele, oricât l-ar fi înghiontit sufletul spre veselie.

Deodată, conacul fu înconjurată de cei o sută de mercenari, cărora li s-au împotrivit prea puţini moldoveni, sfârşind sub tăişul sabiei; cei mai mulţi boieri rămăseseră unde erau, picotind într-o rână sau cu capul pe masă. Cei care încă nu fuseseră doborâţi de somn nu prea puteau pricepe ce-i călugărul acela ciudat, care rămăsese stană pe crucea zorilor, cu o cruce de lemn ridicată spre cer. Câţiva mercenari l-au adus pe Vodă, pe care îl dibuiseră ascuns într-o cămară, iar călugărul Aron lăsă crucea şi ceru un paloş, cu care a tăiat capul lui Bogdan Vodă dintr-o singură izbitură. Apoi toţi au încălecat şi au grăbit spre Suceava, ca să-i ucidă şi pe cei doi tineri prinţi, pe Ştefan, fiul lui Bogdan, şi pe Vlad, fiul lui Dracula, pe capul căruia voievodul Ţării Româneşti pusese un preţ bun. Nu i-au găsit în Suceava şi, în vreme ce majoritatea încă mai scotoceau casele, mai mult pentru pradă, decât pentru a-i găsi pe prinţi, zece mercenari încercaţi au pornit spre munte, cu gândul să le dea de urmă.

Călugărul a mers la Curtea Domnească, pe care o pusese sub protecţia sa cu straşnică poruncă, iar când Doamna Oltea s-a arătat la o fereastră, a slobozit dintr-un sac năclăit de sânge capul lui Bogdan Vodă, care s-a rostogolit în iarbă.

De sus, ca dintr-o împărăţie cerească, Doamna a albit în muţenia durerii, dar nu a zis, nu a şoptit, nu a ţipat, ci doar şi-a cuprins ambele tâmple apăsat între palme. De jos, călugărul, şi el parcă îndurerat, zise cu voce moale:

– Vezi, Doamnă, ce ai făcut din mine? Înţelegi unde m-ai îmbrâncit să ajung, alegând pe el?

Doamna Oltea nu-i răspunse nimic, dar se prelinse în negura de dincolo de fereastră apoi, coborând scările, se îndreptă spre capul rostogolit în iarbă şi, apucându-l între palme ca pe o sfântă ofrandă, îi sărută fruntea. Era atâta evlavie în dragostea aceasta, încât călugărul, de parcă şi-ar fi pierdut minţile, fugi disperat spre cetate, împiedicându-se în tufarele văii şi prăbuşindu-se adesea, dar ţâşnind imediat în fuga disperată care îi strângea sufletul în menghină.

Ajuns în cetate, călugărul Aron, încă îmbrăcat în straie monahale, s-a prosternat în faţa altarului capelei domneşti şi s-a rugat pentru

iertare păcatelor vreme de trei zile, fără să bea şi fără să ospăteze. Iar când, în sfârşit, a ieşit din capelă, purta straie ostăşeşti.

În faţa cetăţii aşteptau, încărcare cu pradă bogată, harabalele grele, abia confiscate de la neugstorii armeni ai Sucevei. Fără o vorbă, Petru Aron încălecă şi porni, cu întreg convoiul după el, spre Polonia.

*

Abia porniseră, odată cu lumina zorilor, pe şleaul Ipoteştilor, ca să meargă de la nunta de la Reuseni, când zăriră apropiindu-se nălucă un călăreţ.

– Fugiţi!... L-au ucis pe Măria Sa!, ţipă bietul călăreţ, înainte de a se prăbuşi în colbul drumului; din toate rănile trupului, sângele încă mai şiroia ca o despovărare de viaţă.

Şi au fugit în pripă, îndreptându-se spre şleaul sinuos al apei Moldovei, urmând o lumină albastră şi tremurătoare, care şi ea îi îndemna la drum disperat. Nu ştiau nimic, nu aveau pe cine să întrebe. Fugeau, goniţi de instincte şi de teamă. Treceau des apa, dintr-o parte, în cealaltă, urmând parcursul drumului mereu întrerupt în lungul bancurilor de pământ, pietre şi nisip. Cale de trei zile şi trei nopţi au fugiţi, mereu călăuziţi de lumina albastră, până le-a ieşit în cale Păstorul

de pe Rarău, iar lumina albastră s-a adunat în el ca nişte izvoare care s-ar întoarce în muntele care le-a zămislit. Bătrânul le-a povestit, în amănunt, întreaga tragedie şi le-a spus că Doamna Oltea, încenuşată de durere, s-a călugărit la mănăstirea Pobrata, unde i-a durat dragului ei Bogdan sălaşul veşniciei, din preajma căruia nu va mai pleca vreodată. O găsesc, noaptea, călugăriţele dormind îngenuncheată, cu fruntea rezemată de lespedea mormântului, dar oricât o roagă, refuză să plece la odihnă sau la masă. I-au pus, lângă mormânt, un urcior cu apă şi o pâine, din care Doamna rar gustă, doar ca să-şi poată trăi suferinţa până la capăt.

– V-a fost dat să vă naşteţi în vremuri cumplite, zise bătrânul păstor atunci când zări scapărul de mânie şi lacrimile mocnite din ochii lui Ştefan, rămase acolo, în ochi, dar fără să se prelingă pentru a despovăra sufletul. Va trebui să trăiţi sub vremuri, dar să trăiţi. Ascundeţi-vă undeva, prin Transilvania, şi aşteptaţi cu încredere şi cu răbdare…

– Ascundeţi-vă undeva, prin Transilvania, şi aşteptaţi cu încredere şi răbdare!, le-a spus şi Iancu de Hunedoara, atunci când au ajuns în faţa lui.

*

Prin voia boierilor moldoveni, Alexandru Vodă fu înscăunat, la Suceava, în 27 octombrie 1452, urmând ca, din anul următor, când va împlini vârsta de cincisprezece ani, să domnească fără epitrop. Numai că Alexăndrel, deşi atât de fraged, deja se dovedise un tânăr desfrânat şi capricios, pe care boierii, trecând mai toţi de partea lui Petru Aron, l-au otrăvit, de ziua Bunei Vestiri, în 25 martie 1454, la Cetatea Albă şi l-au chemat la domnie pe Petru Aron.

Petru Vodă poartă, în posteritate, crima de neiertat de la Reuseni, o crimă care, în 1454, nu cântărea prea greu, pentru că lumea era obişnuită şi adesea chiar implicată în uciderea fratelui de către frate. Stigmatizarea lui Petru Aron s-a făcut mai târziu, când i s-a pus în cârcă, mai curând din orgoliu, închinarea Moldovei turcilor. Dar Petru Vodă fusese un domn priceput şi pragmatic, implicat în refacerea economică a Moldovei, prin privilegiile acordate negustorilor din ţările celor patru zări. Întotdeauna se sfătuia, cu adevărat, cu boierii cei mari ai ţării, luând hotărârile într-un consens aproape general. De pildă, când s-a pus problema plăţii unui tribut anual Înaltei Porţi de doar două mii de zloţi ungureşti, Petru Aron a adunat sfatul ţării la Vaslui, toţi panii, de la mare şi până la mic, inclusiv pe mitropolitul Theoctist şi, după ce s-au sfătuit şi au socotit între ei, în ziua 5 iunie 1456, „despre cotropirea şi pieirea ţării noastre, pe care le avem din toate părţile, dar mai ales de la turci”, împreună au decis să

accepte neînsemnatul bir, care permitea accesul produselor moldoveneşti pe piaţa Istambulului, „până când şi milostivul Dumnezeu se va îndura să putem iarăşi avea, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi să ne găsim aliaţi, aşa cum au avut şi înaintaşii noştri”. Sfatul domnesc recomanda pe logofătul Mihail pentru negocierile cu turcii.

– Şi am jurat şi jurăm, cu această carte a noastră să nu spunem niciodată nici un cuvânt împotriva lui şi, de asemenea, nimeni să nu poată spune împotriva lui că el a făcut acea dare, pentru că noi toţi împreună l-am trimis să dea acea dare pentru nevoia noastră.

Toţi boierii, de la cel mai mare, până la cel mai mic, au semnat cartea de delegare şi de dezvinovăţire a logofătului Mihail, care, cu inimă grea, pe care avea să şi-o despovăreze doar prin zidirea unei biserici, a plecat în solie. Aşa se credea, în vechime, că orice crimă sau trădare pot fi răscumpărate, în faţa lui Dumnezeu fie printr-o ctitorie, fie printr-o danie cât mai însemnată de moşii, sate şi oameni făcută bogatelor mănăstiri ale Moldovei.

*

Dintotdeauna, fugarii se ascund, atunci când e nevoie, în locurile natale, care le inspiră siguranţă, deşi tot acolo îi vor căuta şi poterile puse pe urmele lor. Vlad, care se născuse în ţara

Transilvaniei, nu a ales Sighişoara, ci Geoagiu ca scut dumnezeiesc al supravieţuirii. Iar cetele de lefegii, trimise, ca să-i ucidă, şi de Vladislav Vodă, domnitorul Valahiei, şi de Petru Aron al Modovei, dacă aveau ştiinţă de această tradiţie a proscrişilor şi nimereau la Geoagiu, dispăreau fără urmă. Dar stăpânitorii nu renunţă niciodată în a stârpi oamenii asupra cărora pluteşte vaga bănuială să i-ar putea pune, odată şi odată, pentru faptele lor. Şi mai încrâncenat decât Petru Aron, Vladislav angajase doi spadasini neîntrecuţi din Sibiu, Gereb de Wingart şi Nicolae de Vizanca, care, după sumare cercetări la Sighişoara, s-au îndreptat, prin nămeţi, în goana cailor, spre Geoagiu, unde lesne au dat de urma fugarilor şi le-au întins o cursă. Era pe la jumătatea lunii ianuarie 1452, când, atacaţi pe neaşteptate de cei mai buni spadasini saşi din Transilvania, Vlad şi Ştefan au izbutit să-şi ucidă potrivnicii, pentru că, în două luni de zile, de când se aflau în Geoagiu, multe au fost cetele de lefegii care i-au vânat, dar, şi datorită lecţiilor de scrimă cu maestrul Adam Kossovoplski, pe care le-au luat la Suceava. Erau săbieri înnăscuţi, iar vitregiile vieţii i-au obligat să-şi perfecţioneze tehnicile şi viteza de luptă, în aşa fel încât, din doar câteva mişcări, să poată ucide orice adversar. Vlad cunoştea bine şi stilul eficient al ienicerilor turci, iar când a fost vreme, l-a învăţat şi pe vărul lui, Ştefan, să se folosească de loviturile turceşti imposibil de parat.

Victoria aceasta din urmă a celor doi veri, l-a înfuriat pe Iancu de Hunedoara, care, aflat la Buda, dicta diecilor, în 6 februarie 1452:

– Vestitul principe Vlad, fiul răposatului Drakul waywode, care acum se află aici, la noi, îşi propune, probabil, să se împotrivească acelui Vladislav voievodul, fără ştirea şi voinţa noastră. De aceea, dacă sus-amintitul Vlad va voi să intre, prin acele părţi, împotriva pomenitului Vladislav voievodul, pentru nimicirea lui şi a zisei Ţări Româneşti, atunci, prin cuprinsul celor de faţă, vă punem în vedere şi vă poruncim cu tărie să nu daţi acelui Vlad, în acele părţi ale noastre, nici găzduire şi nici adăpost, ci, mai degrabă, să-l prindeţi şi să-l alungaţi din acele părţi, ca cele sus-scrise, în starea lor întărită, să fie păstrate nestrămutat din partea noastră, în timpul sus amintit. Şi deoarece sus-pomenitul Vlad a venit la noi din părţile Moldovei, sub protecţia noastră, de aceea noi vom face ca acela să fie dus nevătămat pe acelaşi drum, de către anumiţi oameni ai noştri.

O a doua scrisoare, dictată de Iancu la Szakallas, în 30 martie 1452, deja nu mai era de actualitate, pentru că verii voievodali au refuzat umilinţa, urcând singuri crestele Carpaţilor şi rătăcind, cale de doi ani, din stână în stână, din peşteră în peşteră, din munte în munte. Erau aidoma şoimilor, iar strigătul reverbera adânc

depărtările, poleindu-le, de două ori pe zi, cu aur şi nestemate.

Munţii erau înveşmântaţi în nămeţi groşi, la acel început de martie al anului 1452. De la Tihuţa, locul fugii şi al întoarcerii, cei doi fârtaţi au luat-o spre Rarău, pentru că Ştefan cunoştea un cioban, care ierna pe coasta dinspre apa Bistriţei, cam pe acolo unde avea să se facă mai târziu, al doilea schit de lemn al muntelui. Cărările şerpuite ale sălbăticiunilor i-au dus spre culmea Rarăului şi, când au trecut pe lângă Piatra Şoimului, uriaşa stană de piatră s-a deschis, parcă despicată de aburul albastru al unei lumini netede şi de o stranie albăstrime. Au descălecat şi au urmat nedumeriţi chemarea luminii, pătrunzând într-un tunel perfect construit şi care da în sala uriaşă a unui templu ancestral. Semne săpate împodobeau pereţii cu rugăciuni scrise şi rostite într-o limbă necunoscută, iar în mijlocul sălii, la o masă rotundă din piatră, înconjurată de jilţuri de piatră, şedeau, cu pleoapele lăsate lespezi de piatră peste suflete lor, doisprezece bătrâni ninşi abundent de veşnicie, care lăsau impresia că nu fi observat ivirea intruşilor, de parcă muntele i-ar fi trădat şi i-ar fi dat pe mâna răufăcătorilor.

Bătrânii murmurau monosilabe, evitând împreunarea lor în cuvinte, dar repetând mesajul de trei ori:

– SAC BI NIS I NAI U RAN RA CI!

Apoi, de alte trei ori, de parcă silabele şi-ar fi aflat făgaşurile râvnite, murmurul se auzi curgător, aidoma unui cântec, iar pe unul dintre pereţi literele se săpau singure, cu nişte semne care nu s-au mai văzut printre oameni de mult amar de vreme:

– SAC BINIS INAI URAN RACI!

Fără voia lor şi fără să ştie de unde le vine cântecul, cei doi fârtaţi, au murmurat în limba moşilor şi părinţilor, dar fără să înţeleagă, ci dintr-un instinct, poate zăgăzuit în subconştient dintotdeauna:

– Să veghem împreună: părtaş e Cerul ocrotitor!

Iar bătrânii continuau, într-un ritm cosmic straniu, abandonând silabele, pentru curgere lentă şi binefăcătoare, iar de pe pereţii templului din stâncă se desprindeau aşchii precise, care lăsau libere şi biruitoare literele rugăciunii:

– DIKIRAE LISI LITI BIN RARAU!

– Hotărâţi iar luptă cu folos împreună cu Rarăul!

Invocaţiile au durat, dincolo de pleoape şi de vreme, într-un dans ritualic al strămoşilor prin

sânge care întărea imaginaţia în a păşi dintr-un veac în alt veac, dintr-un mileniu într-altul, cu o ameţitoare dezinvoltură. Era un fel de slobozire pe cer, o plutire fremătătoare peste tot şi peste toate, era o alegare pe puntea multicoloră a Căii, întinsă curcubeu peste cer. Era o vindecare şi a sufletului, şi a trupului, şi a ceea ce urma să se întâmple, şi a durerilor până atunci trăite sau doar duse povară dintr-un capăt în celălalt al vieţii.

În cele din urmă, cei doisprezece moşi au întins palmele spre intruşi, scufundându-i adânc în lumină binefăcătoare şi binecuvântându-i cu aura celor douăsprezece arce zodiacale cereşti, iar din adâncuri, din înalturi, de pretutindeni, dintotdeauna şi pentru totdeauna s-a auzit, doar acolo, vocea metalică, pe care fârtaţii o mai auziseră:

– Nici un muritor nu a mai ajuns, până acum, aici în templul cel mare al Soarelui… Credeţi în Soare?

– Credem în Dumnezeu, au răspuns într-un glas Vlad şi Ştefan.

– AR RA AR AUM!, au murmurat în cor cei doisprezece nemuritori, Marii Păstori de pe Muntele Soarelui, Rarău.

– Crezi în Soare, crezi în Om! Slujeşti Soarelui, slujeşti lui Dumnezeu!

– US VISO AD VIVI ABID SUR RAVENITI!

– Pururea vom veghea lupta voastră şi vă vom striga când să ieşiţi din munţi!

– ECINE BINI IUS!

– Călare, împreună, cu dreptate!

Apoi, cei doi fârtaţi nu au mai auzit şi nu au mai auzit nimic, de parcă s-ar fi fost scufundat într-un zbuciumat somn cu vise, din care, dacă tot s-au trezit, nu-şi mai aminteau mare lucru. Au pipăit cu palmele Stânca Şoimului, dar nu au dat de nici un semn, de nici o crestătură, care să le deschidă calea spre Templul Muntelui Soarelui. Ningea viscolit, aproape furios, rotind harapnice de argint prin văzduh, iar în faţa lor, la câţiva paşi doar, un cerc de lumină albastră, nu mai mare decât Luna Plină pe timp de vară, da semne şi îndemn de plecare. L-au urmat şi au ajuns la o stână necunoscută, cu case şi magazii durate din piatră şi bârne sănătoase de brad, în care ierna doar baciul, om oţelit de vremurile care l-au albit dumnezeieşte:

– Poftiţi în casă, Măriile Voastre!... Ioane, vino şi ia caii; hrăneşte-i şi îngrijeşte-i cum se cuvine!

În casă mirosea frumos a cetină, a brânză şi a mămăligă de cucuruz domnesc, din acela cu bobul măricel, şi cu rămuroase mănunchiuri, numai bune pentru împletit mături. Focul ardea mocnit în sobă, iar din butucii de mesteacăn alb şiroiau aleanuri şi păreri de rău. Pe masa cu trei picioare, croită dintr-un butuc retezat, odihnea străchini, ulcioare şi clondire, pline cu de toate, iar mămăliguţa aurie slobozea aburi aromitori:

– Aşteptai pe cineva, uncheşule?, întrebă Ştefan.

– Sigur că aşteptam, că doar am auzit vestirea Sfântului Cer, şi iată că aţi şi venit!...

În pragul casei, lumina albătruie, care îi călăuzise, îşi găsise sălaşul ei, numai bun pentru veghe îndelungată.

A doua zi, încă din zori, în faţa stânei munteneşti din bârne, aşteptau, înfăşuraţi în sumane grele, unsprezece bărbaţi aspri şi parcă ciopliţi în cremene. Era vestita ceată de tâlhari a lui Tăbâltoc, abătută prin munţi şi din pricina poterilor pornite pe urmele lor, dar şi dintr-o anume taină, despre care nu au povestit nimănui. Zărindu-i pe ferestruica din membrană de porc, Vlad şi-a tras sabia şi l-a trezit, printr-o strângere uşoară a umărului, pe Ştefan, apoi au dat năvală pe uşă, cu săbiile în mână şi gata de război, dar

cei unsprezece bărbaţi au îngenuncheat în zăpadă, cu capetele descoperite.

– Iartă-ne, Măria Ta, dar primeşte să fim robii tăi până la moarte! Te vom sluji cu credinţă, Doamne, şi ne-om ocupa şi de cele omeneşti.

La oblâncul unora dintre şeile de lemn, din desagi scoteau gâturi zvelte scripcile sârbeşti, cobzele şi cimpoaiele, instrumente de care cetele lui tâlharilor Tăbâltoc, generaţie după generaţie, se foloseau pentru a afla locurile ascunse, pline de bănet şi avuţii. Câţiva dintre ei erau zicălaşi vestiţi, care cântau la nunţi dintr-un capăt în altul al Moldovei, iar după fiecare nuntă, muzicanţii se întorceau la marginea satului, unde, într-o vâlcea bine ascunsă, aşteptau ceilalţi fârtaţi; schimbau veşmintele lăutăreşti, puneau instrumentele în desagi, apoi, înarmaţi până în dinţi, se năpusteau asupra conacului în care fusese nunta şi înşfăcau banii, darurile şi toate sculele de preţ, cu care dispăreau în noapte.

Ştefan auzise despre astfel de năzdrăvănii şi plănuise o poteră, cu care să plece în urmărirea tâlharilor, dar crima de la Reuseni i-a salvat, fiul lui Bogdan Vodă ajungând el însuşi un proscris, pe capul căruia se pusese un preţ care îl întrecea pe acela pentru toate bandele de tâlhari de prin Moldova.

– Îngăduie-ne robi, Măria Ta!, s-au întins în zăpadă oamenii lui Tăbâltoc, într-o adevărată prosternare. Îngăduie-ne să păşim pe urmele celui care a fost ales, ca să ne îndrepte pe calea visată a oamenilor şi a omeniei!

Încă în cumpănă, dacă să primească sau nu ofranda tâlharilor, Ştefan şi Vlad au rămas încă trei nopţi în stâna de pe Rarău, timp în care cetaşii îşi vedeau de ale lor vânând şi îngrijind caii prinţilor cu pricepere şi devotament. Seara, lângă focurile vioaie deasupra cărora se frigeau, la proţap, hălci dolofane de carne, două viori, o cobză, un cimpoi şi un nai începeau să îndemne munţii şi pădurile la joc, iar la focurile din ceruri puteau fi zăriţi limpede strămoşii, care împrăştiau cărbunii stelelor cu opincile, jucând îndesat, aspru şi nepământeşte dintr-un capăt în celălalt al Timpului.

*

De aproape trei ani de zile hălăduiau prin munţi prinţii voievodali Vlad şi Ştefan, slujiţi şi întovărăşiţi doar de tâlharii lui Tăbâltoc. La un foc de seară, când Vlad îl întrebă din ce pricină a pornit pe calea sângelui, Tăbâltoc oftă:

– E un blestem, Măria Ta, o vinovăţie străveche care va fi plătită abia atunci când unul dintre noi, eu sau un altul, ne va răscumpăra cu sângele lui. Până atunci, rătăcim, supravieţuim,

dar ţinem cu dinţii de libertate… Umblă vorba, Măria Ta, că un sol al lui Iancu Voievod te tot caută, de ceva vreme…

– Şi nu mergem să-l aflăm?

– De ce, dacă-i sol, nu trebuie să mergem noi după el, ci cuvine-se să vină el încoace… Iată-l că vine… nu chiar de bună voie…

De sub poala pădurii, patru cetaşi de-ai lui Tăbâltoc, încadrând un prins bine cetluit în frânghii, se apropiau alene. Când s-au apropiat, Vlad îl recunoscu: era contele Kornis, pe care îl ştia de la Cluj, unde-l cunoscuse cândva.

– Iertare, conte!, zâmbi Vlad, eliberându-l cu mâna lui din straşnicele legături.

– Nu-i bai, aşa se întâmplă dintotdeauna între viteji: nu au încredere unul în celălalt.

Un cetaş a adus, pe o tingire de argint, o bucată de carne friptă şi o cupă cu vin, dar Kornis a cerut ulciorul, ca să poată cinsti pe îndelete. Era un om vesel şi pus pe glume, care plăcu imediat tuturor, dar Vlad nu se grăbi să-l înghesuie cu întrebări. Petreceau, iar tâlharii muzicanţi începură, iarăşi să ademenească stelele.

Dintr-odată, chipul lui Kornis se înăspri:

– Vladislav a atacat, pentru a doua oară, Făgăraşul. Măria Sa, Iancu Voievod, a hotărât cu hrisov domnesc, să-ţi încredinţeze ţie, prinţule Vlad, apărarea graniţelor de sus ale Transilvaniei…

„Îmi dai oştenii sau te tai?”

Şi au trecut munţii, în fruntea a câtorva sute de făgărăşeni aspri, îmbrăcaţi în haine miţoase. În cale li s-a ivit un pâlc de munteni, din rândurile cărora s-au desprins doi călăreţi, în vreme ce Vlad slobozea ultimele porunci pentru intrarea în luptă. Solia l-a surprins şi, când solii micii oştiri muntene s-au apropiat suficient, a dat pinteni calului, îndreptându-se spre ei.

– Unchiule Vlaicu! Unchiule Caloianul!...

Apoi s-a întors spre Ştefan, care, însoţit doar de căpetenia de tâlhari Tăbâltoc, se apropia în trap mărunt:

– Sunt unchii noştri, Vlaicu şi Caloianul, fraţii mai mici ai mamei tale, Doamna Oltea…

Ştefan, care nu mai era un copilandru, ci deja un adolescent, şi-a muşcat mustaţa bălaie, care începuse să dea în spic:

– Şi-atunci de ce sunt în fruntea vrăjmaşilor?

– Nu sunt vrăjmaşi, ci oamenii care i-au rămas credincioşi tatălui meu, Vlad Voievod; au venit să ne slujească.

Mica oştire făgărăşeană, întărită cu câteva sute de munteni, a întins corturile, a aprins focuri şi s-a aşternut la popas. Ştefan, care încă nu-şi cunoscuse unchii, îi cântărea, în tăcere, încercând să le sfredelească sufletele cu ochiul minţii, pe care generaţiile târzii aveau să-l numească ochi intuitiv. Nu cu intuiţia, ci cu ochiul intuitiv, cel din ce în ce mai ofilit şi mai neputincios, dintre sprâncene. Observă, mai întâi, că unchiul Caloianul, ca şi bătrânul Păstor din Rarău, are un cerc albastru, dar mai puţin viu, între sprâncene. Când văzuse, pentru prima dată, un astfel de ochi, crezuse că înseamnă un desen şamanic, aşa cum îşi fac solomonarii, şi nu un organism viu şi încă funcţional al minţii omeneşti, care minte, odată cu trecerea veacurilor şi cu câştigurile în civilizaţie pierde tot atât din funcţionalităţile metafizice.

Caloianul părea să fi rămas pe gânduri, zâmbind unor aduceri aminte doar de el ştiute. Avea pleoapele lăsate, iar dialogul dintre fratele său, Vlaicu, şi nepotul Vlad, despre anihilarea pâlcurilor boiereşti care-l ţineau în scaunul domniei pe Vladislav, părea să nu-l intereseze. Dar nimeni nu ştia nimic despre puterile minţii lui şi despre misiunea pe care o primise de la Marele Păstor, ca ucenic în iniţierile tăinuite ale credinţei dintotdeauna, credinţă care, prin Iisus,

Soarele Dreptăţii, îşi contura specificul nou de revoluţie spirituală a omenirii, dar fără a se îndepărta de ceea ce a fost dintotdeauna: o naraţiune cosmică, în care se îmbinau şi, deci, puteau fi descifrate, toate ursirile vremelniciei. Îi plăcu firea dreaptă şi plină de demnitate a lui Vlad şi îl încântă firea zvăpăiată de stea în clocot a lui Ştefan. Chestiunilor mult prea pământeşti ale disputei pentru putere nu-l interesau, pentru că ştia preţul biruinţei: sfinţenia sau anatema. Cale de mijloc nu există, indiferent de povara pe care o duci pe suflet. Omul dăinuieşte nu prin faptele sale bune sau rele, ci prin binele sau suferinţele pe care le aduci încrengăturilor durabile ale neamului tău. Valorile istorice se schimbă de la un veac la altul; ceea ce a fost ieri bine, poate deveni mâine rău; valorile istorice sunt doar nişte simple convenţii, care se rup şi se fărâmiţează din bolta senină a valorilor umane, care sunt veşnice; în rest, doar o suprapunere densă şi vâscoasă de umbre, doar rătăciri şi cărări desprinse din Cale pentru a împovăra cu deşertăciune şi deşert largul luminos şi mereu proaspăt al naturii.

Pe neaşteptate, Caloianul tresări, atunci când Vlad izbucni aproape mistic, aidoma unui izvor proaspăt, prea multă vreme zăgăzuit în stâncă:

– Acei câţi se poartă cu duhul lui Dumnezeu, aceia sunt fiii lui Dumnezeu, spune dumnezeiescul apostol, căruia, pe urmă mergându-i, cei

iubitori de dreptate, care se străduiesc spre cele bune, au dobândit viaţa dorită, cele pământeşti lăsându-le pământului şi alipindu-se de cer, auzind acel fericit glas de bucurie, pe care veşnic îl şi aud: „Veniţi, binecuvântaţi-i părintelui meu, să moşteniţi împărăţia gătită vouă, de la întemeierea luminii!”. Cărora şi eu, binecredinciosul şi binecinstitorul şi de Hristos iubitorul, Io Vlad voievod şi domn a toată ţara…a binevoit domnia mea, cu a sa bunăvoinţă, cu inimă luminată şi curată a domniei mele, să proslăvesc pe Dumnezeu, care m-a proslăvit şi m-a ridicat cu slavă în scaunul sfântrăposaţilor părinţi ai domniei mele…

– Da, acesta e Vlad cel adevărat, dar necunoscut, în ciuda faptului că aşa va rămâne în sfinţenia vremelniciei!, spuse iluminat Caloianul, iar frazele lui, Vlaicu, aprobă cu o vagă înclinare a capului, prin care fruntea se pleacă pentru a trăi respectul faţă de ceea ce cu adevărat contează.

Trecu o vreme, iar la un alt foc de tabără, Caloianul, care ştia că în regatele maghiar şi polon voievodul, mai curând căpitan de ţinut decât nobil, desemna cel mai mic rang nobiliar, glumi pe seama acestei deşertăciuni omeneşti, de a-ţi dori să fii doar un biet slujitor, dar care are autoritate asupra slugilor stăpânului său.

– Nu-i aşa, domnia ta, unchiule! Sau nu va fi aşa; dacă vom deveni voievozi ai ţinuturilor

noastre, vom putea face ca voievod să însemne principe autoritar, despot, precum în veşnic biruitorul Bizanţ. Iar de la creşterea puterii noastre se poate dura puterea ţării.

Caloianul zâmbi amuzat. Ştia că omul ar trebui să râvnească la puterile depline, cu care a fost înzestrat dintotdeauna, dar iată că el renunţă la dimensiunea dumnezeiască, mereu ademenit de deşertăciunea puterii vremelnice. Omul nu-şi mai ajunge sieşi şi se revarsă dominator în toţi ceilalţi, chiar şi cu preţul răstignirii. I se păru atât de ciudată ruperea aceasta voluntară din mit, din metafizic, şi risipirea nisipoasă în legendă, pe calea fără de întoarcere a vremelniciei, încât nu mai zise nimic, deşi zâmbetul îi rămăsese agăţat de obraz ca o icoană.

*

În primăvară, la Târgovişte, tânărul Vlad Voievod îşi răzbună fratele. Poate că era şi un act de dreptate în această impunere la ispăşire, dar înverşunarea cu care se bucură Vlad Voievod de suferinţele boierilor care l-au chinuit şi ucis pe viteazul Mircea, după decapitarea, la Bălteni, a lui Vlad Dracul, în 1446, spulberă aura dreptăţii pentru a face loc negurii răzbunării. Conştienţi de îndreptăţirea lui Vlad Voievod de a-şi răzbuna fratele, boierii, deşi se simţeau nedreptăţiţi de soartă, au acceptat moartea, din poziţia celor înfrânţi, dar vociferau pentru o moarte demnă,

cuvenită rangurilor fiecăruia dintre ei. Iar Vlad, ascultându-i, a izbucnit în râs:

– Aveţi dreptate, domniile voastre, aşa că voi porunci să vi se respecte rangurile… Gâdeo, fă ţepele mai mari sau mai mici, în funcţie mărimea pe care o vor călăuzi spre cer. Cei mari să aibă ţepele cele mai lungi! Înţelesu-m-ai?

Gâdea, un italian turcit, care îşi spunea Mustafa, iar mai nou Ionică, îşi puse oamenii la treabă pentru respectarea întocmai şi întrutotul a poruncii stăpânului ţării.

Un imens vaier al suferinţei inundă zările, şiroind până dincolo de ele, atunci când ucigaşii lui Mircea erau ridicaţi, unul după celălalt, în stâlpii ascuţiţi al unei altfel de răstigniri pe cer. Aşa era veacul, plin de cruzime. Peste tot în lume, nu doar în Europa, execuţiile erau însoţite de chinuri inimaginabile şi de satisfacţia sfidător afişată a biruitorilor. Mila creştină era doar o vorbă în vânt, aruncată aproape indiferent la câte o slujbă religioasă, pentru că natura umană a acelor generaţii omeneşti se nutrea până dincolo de saţietate cu icnetele purgatoriului pământesc, impus de sălbăticiunea firilor omeneşti, care savurau suferinţa semenilor cu voluptate. Pe cruce, pe rug, în ţeapă se murea lent, se smulgeau sufletele din trupuri cu leneşă violenţă, iar toate aceste crime monstruoase distribuiau cununile de spini nu după vinovăţii individuale, ci colective,

adesea incluzând şi familiile, inclusiv pruncii, celor care, în loc să moară în luptă, au preferat o rămăşiţă de amăgitoare speranţă şi s-au predat.

Conform moralei creştine a acelui veac, pentru un despot crăiesc, regal sau voievodal, însemna o glorie, şi personală, şi a creştinătăţii, să i se împlinească drept hărăzire obligaţia şi dreptul ca, după cucerirea puterii, să treacă „negreşit prin ascuţişul sabiei pe locuitorii din cetatea aceea, s-o distrugi în întregime, împreună cu tot ce va fi în ea şi să treci chiar şi vitele prin ascuţişul sabiei”. Cu perspectiva aceasta biblică avea să-şi privească Ştefan distrugerea Brăile, în 27 februarie 1470, când „vărsă din plin şi mult sânge, şi arse cu desăvârşire târgul şi n-a lăsat viu nici pe copilul din pântecele mamei şi spintecă sânul mamelor şi smulse copiii din el”.

Cruzimea omenească însemna, pe atunci, în toată lumea despotică, inclusiv în despotismul religios, un mijloc de disciplinare a maselor, deci o metodă psihologică de mare impact şi eficienţă, privită şi subliniată drept slujire adevărată a lui Dumnezeu; iar oamenii nu-şi puneau întrebări, chiar dacă nu pricepeau, de pildă, de ce Iisus şi Sfânta lui Maică, niciodată proprietari în viaţa lor pământească, aveau nevoie, în ceruri, de atâtea averi, de bani, de moşii şi de robi.

Vlad Voievod, care folosise trasul în ţepe la Târgovişte, ca să răzbune martiriul lui Mircea,

adoptă lucid, după aceea, folosirea acestei adevărate psihologii sociale pentru o mai bună organizare a statului, dar şi ca mijloc la fel de persuasiv împotriva oştilor care-i călcau ţara. Iar luciditatea aceasta, care nu însemna şi cruzime, avea să o probeze şi în ultimul an al vieţii sale, când plecase, însoţit doar de câteva sute de moldoveni şi munteni, să-i ajute pe maghiari în recucerirea cetăţii Belgrad. Ajunsese prin preajma zidurilor cu o zi mai devreme şi, ca să nu piardă timpul, în timpul zilei îşi strecurase oştenii, deghizaţi în turci, în cetate, iar noaptea porni atacul, iar garnizoana, năucită, i se predă. A doua zi, în faţa zidurilor cetăţii Belgrad apăruse o pădure de turci urcaţi în ţepe, îngrozindu-l chiar şi pe comandantul trupelor maghiare, care exclamase cutremurat:

– Dumnezeule, ce monstruozitate!

– Da' de unde, domnia ta! Am pus în ţepe doar pe turcii căzuţi în luptă, ceilalţi fiind închişi în pivniţe, ca prizonieri, iar răniţii trataţi la mănăstire… Dar dacă pe domnia ta, care îmi eşti aliat, te cutremură o astfel de privelişte, îţi poţi închipui ce efect va avea asupra trupelor otomane care vor veni să recucerească Belgradul?

Şi, într-adevăr, disciplinata şi curajoasa armată turcească rupse rândurile şi se împrăştie în neorânduială, bântuită de spaime, după ce dădu cu ochii de cumplita privelişte a iadului

pământesc din vecinătatea Dunării. Fără să ucidă inutil nici un vrăjmaş, dar folosind oarecum diabolic trupurile celor căzuţi în luptă, Vlad Ţepeş avea să evite nu doar o bătălie, ci şi moartea a mii şi mii de alţi combatanţi.

*

După aproape un an de slujbă ostăşească în Muntenia, Ştefan nu mai avea răbdare. I se părea că Moldova ţipă disperată prin sângele lui şi că îi reproşează că pierde timpul prin alte oşti, unde, în fond, Ştefan ucenicea şi descifra tainele cele adânci ale războiului. În fiecare seară, intra în cortul vărului său, iar Vlad Voievod, deja agasat de atâta stăruinţă, răspundea plictisit:

– Încă nu eşti copt!

Dar Ştefan, care deja împlinise 18 ani, nu doar că nu mai avea răbdare, dar se şi simţea cu tălpile pe primele trepte ale maturităţii sale, pe care păşea sigur de sine, deşi avântat. Iar răspunsul lui Vlad, repetat, cu aceleaşi inflexiuni, în fiecare seară, îl scotea din minţi mai abitir decât o cumplită nedreptate. În timpul zilelor, se lua cu treburile ostăşeşti, luptând ba împotriva cetelor boiereşti potrivnice, ba a celor ale numeroşilor pretendenţi la tron, care se iveau, de peste tot, pe neaşteptate. În jurul lui făceau zid tâlharii lui Tăbâltoc, pe care Vlad ar fi fost dispus nu doar să-i angajeze, ci să-i şi înnobileze, dar

Tăbâltoc nici nu vroia să audă despre părăsirea celui pe care el şi-l alesese drept stăpân, într-o clipă de stare mistică, în care i se păru sau chiar îşi auzi străbunii şi strănepoţii îndemnându-l aidoma. Nici Tăbâltoc nu mai avea răbdare:

– Măria Ta, suntem deja treisprezece, cu unchiul Măriei Tale, Vlaicu; dacă urcăm Siretul, şi ţara se va trezi, şi-atunci nici o oştire leşească nu ne va mai putea sta în cale. Să mergem, Măria Ta, să ne luăm îndărăt Moldova!

Ştefan ştia că nu doar mercenarii leşi, ci şi mai toţi boierii moldoveni, cuceriţi de o bună guvernare, vegheau cu mare credinţă asupra noii domnii. Avea nevoie de o mică oaste, pe care numai vărul său putea să i-o pună la dispoziţie, o ceată puternică în luptă, care să-i asigure prima victorie şi, prin ea, sprijinul poporului. Cu fiecare zi care trece, puterea şi autoritatea lui Petru Aron sporesc, iar înfrângerea lui se va dovedi din ce în ce mai anevoioasă. Încă nu e copt? Dar unchii Vlaicu, luptătorului, şi Caloianul, înţeleptul, nu sunt atât de copţi, încât să-i pârguiască şi lui mintea? Încă nu e copt? Dar oare victoriile din ultima vreme, ale oştenilor pe care i-a condus în luptă, nu dovedesc contrariul.

Vreme de o eternitate s-au rostogolit, tot mai anevoios, clipitele unei jumătăţi de zi, apoi, seara, pe lună plină, Ştefan a intrat în cortul domnesc, a înşfăcat un iatagan din panoplie şi,

năpustindu-se spre vărul său, a întrebat rece, cu glas îngroşat şi întărit de tăcere:

– Îmi dai oştenii sau te tai?

Ţepeş, care scria ceva tainic braşovenilor, îl privi încruntat pe sub sprâncenele stufoase şi abia apoi izbucni într-un hohot de râs, care făcu să se clatine pădurile şi munţii din apropiere:

– Acuma, da! Acum eşti copt!

Cronica lui

Ştefan Vodă al Moldovei

În primăvara anului 1502, în cămăruţa de lângă Paraclis a Cetăţii Sucevei, Ştefan Vodă abia îşi mai îndura suferinţele, dureri insuportabile răzbind, din încheietura şi glezna piciorului stâng, printre pomezile doctorului Matteo Muriano. Îmbătrânise şi trimisul Dogelui, degetele îi tremurau, glasul i se frângea sub zvârcolirea necontenită a unei tuse seci, iar neguri lăuntrice îi acopereau, adesea, ochii, îmbrâncindu-l într-o nesuferită şi din ce în ce mai des repetată ameţeală.

– Eu nu am vrut să aduc un medic din nici o altă parte a lumii, decât de la prietenii mei, de care sunt sigur că mă iubesc, începu Ştefan, privindu-şi cu neascunsă dragoste medicul. Eu sunt înconjurat de duşmani din toate părţile şi am purtat 36 de lupte, de când sunt domnul acestei ţări, dintre care am fost învingător în 34 şi am pierdut 2…

La masa de scris a diacului domnesc, sta unchiul Caloianul, cel care, ca ambasador al lui Ştefan la Veneţia, dobândise, din partea Dogelui, întreaga solidaritate a Republicii, poate şi datorită faptului că, în afară de alte limbi europene, el se exprima cursiv şi în dialectul veneţian. Pe masă, printre alte hârtii, se afla şi o copie a ultimului raport al lui Muriano, trimis Dogelui, în care scria despre măreţul voievod al Moldovei: „El este un om foarte înţelept, vrednic de multă laudă, iubit mult de supuşii săi, pentru că este îndurător şi drept, veşnic treaz şi darnic, arată bine la trup pentru vârsta sa, dacă această meteahnă, rănile de la piciorul stâng, nu l-ar fi chinuit… Fiul său, Bogdan voievod, urmează pilda domnului, tatăl său, e sfios ca o fată şi e bărbat viteaz, prieten al virtuţilor şi al oamenilor virtuoşi, este tânăr cam de vreo 25 de ani” .

Rămas pe gânduri şi parcă sau poate că desluşind prin cuprinsul îndepărtat al viitorimii, Caloianul murmură:

– El este un om foarte înţelept, vrednic de multă laudă, iubit mult de supuşii săi, pentru că este îndurător şi drept, veşnic treaz şi darnic… Aşa, exact aşa te vor şti răs-strănepoţii, nepoate!

Ca să nu icnească de durere, Ştefan Vodă începu să-şi povestească anii, iar Caloianul nota atent, în limba românească a moldovenilor, ceea ce Matteo Muriano avea să traducă în limba

germană, în timpul nopţii, şi să rămână singura cronică a bătăliilor lui Ştefan cel Mare, dictată de el însuşi.

Caloianul notă în capul primei coli albe: „În anul de la Christos 1502, în ziua de 28 Aprilie, s-a scris Cronica lui Ştefan Vodă al Moldovei”, apoi aşteptă răbdător. Fusese martor, trăise, clipă cu clipă, capătul de pod spre veşnicie pe care îl reprezenta viaţa nepotului său de soră, dar aştepta să audă cum îşi înţelegea Ştefan epopeea trecerii sale prin vremelnicie, prin cea mai crudă şi sângeroasă vremelnicie a întregii lumi. Iar Ştefan, de parcă ar fi rememorat de curând întâmplările presărate prin veacul lui de om, rosti cuvintele în cadenţe precise şi fără de alunecări prin banalităţi existenţiale:

– În anul, cum se socoteşte, de la naşterea lui Christos 1457, în luna lui Aprilie, în ziua de 11, într-o Marţi, în săptămâna mare dinaintea Paştilor, veni Ştefan Vodă, fiul lui Bogdan Vodă, cu o mică oaste, împreună cu muntenii şi cu cei din ţara de jos, ca la vreo 6.000 de oameni. Şi veniră asupra lor Aron Vodă, la un pârâu sau apă, cu numele Hreasca, la Doljeşti. Aşa, goni Ştefan Vodă pe Aron Vodă din ţară şi rămase însuşi domn prin silnicie.

Închise ochii, ca să retrăiască învolburarea tinerească a propriului suflet şi, din instinct, vru să se ridice dintre perne, dar încheietura

piciorului, aidoma unei altfel de răstigniri, nu-l lăsă să se desprindă. Gâfâi, închise ochii, apoi şopti alb, fără nici o intonaţie, ca într-o despovărare:

– În luna lui Iunie 1461, în ziua de 5, porni Ştefan Vodă contra Secuilor şi îi prădă straşnic şi le luă multe lucruri, şi omorî pe mulţi dintre ei… În luna lui Iunie 1462, în ziua de 22, veni Ştefan Vodă la Chilia si nu putu s-o cucerească, numai fu împuşcat cu o puşcă la glezna stângă. Se întoarse atunci de la Chilia.

Apoi se lumină chipul bătrânului Ştefan Vodă, dar numai pentru o clipită, ca o părere:

– În luna lui Iulie 1463, în ziua de 15, i se aduse lui Vodă doamna sa din Kiev; cu ea a avut pe domniţa dusă în Ţara Rusească.

De data asta, doar Caloianul, care aşezase nunta, zâmbi înspre trecut cu duioşie, în vreme ce Ştefan continuă:

– În luna lui Ianuarie 1465, în ziua de 23, într-o Joi, la miezul nopţii, veni Ştefan Vodă la Chilia, cu pace bună spre toate părţile şi, Vineri de dimineaţă, bătu şi atacă toată ziua poarta cetăţii şi o luă cu multă trudă. Aci şezu el trei zile şi, pentru că se predară şi cei din oraş, puse Ştefan Vodă pe Isaia, cumnatul său, pârcălab la Chilia.

Item, în luna Noiembrie, în ziua de 19, într-o Joi, veni Matiaş, Craiul unguresc, cu mari forţe şi cu multe tunuri la Trotuş, unde sunt Munţii Slănicului. În ziua de 29, sosiră Ungurii la Roman şi în ziua de 7 Decemvrie arseră cu desăvârşire Târgul Roman şi porniră, cu toate forţele, asupra Moldei, adică cetatea Baia, vechea capitală a Moldovei. În ziua de 14 Decembrie, într-o Luni spre Marţi, noaptea, căzu Ştefan cu oastea sa peste Unguri şi omorî pe foarte mulţi dintre ei, ale căror oseminte mai zac şi în ziua de azi acolo şi vor zăcea veşnic. Atunci a fost nimerit chiar craiul Matiaş cu două săgeţi, pe care le-a luat cu el din ţară. Dacă lui Ştefan Vodă i-ar fi fost credincios Isaia, marele său vornic, şi ar fi 5 alergat acolo unde i se poruncise, atunci n-ar fi scăpat teafăr nici picior de Ungur. Pentru aceea, a trebuit să-i cadă capul lui şi altora mulţi.

În ziua de 15 Decembrie, într-o Miercuri, se împrăştie oastea lui Ştefan Vodă, aşa încât şi Ungurii omorâră pe mulţi dintre ei; şi Domnul însuşi a fost fugărit călare, cu doi feciori de curte şi căzu în mâinile duşmanului; se răscumpără însă Ştefan Vodă, căci se tălmăci cum putu şi scăpă de ei. Chiar atunci intrară şi Tătarii în tară şi oastea se strânse din nou în jurul lui Vodă, încât puse pe picioare o mare armată; aceasta ajunse până la urechile lui Matiaş Craiul şi porni, cu puţină pradă, să iasă din ţară. Atunci se năpusti Ştefan Vodă cu oastea asupra Tătarilor şi îi alungă din ţară şi omorî mulţi dintre ei. Cu toate acestea, o oaste numeroasă se repezi şi în

urma Craiului şi i-a 20 smuls mulţi oameni, aşa încât Craiul nu mai putu lua din ţară armele, ce mai sunt şi acum îngropate în munţi şi pe care nimeni n-a putut să le găsească.

Caloianul încercă să citească pe chipul nepotului său păreri de rău sau de bine, dar pleoapele lăsate şi ochii deschişi lăuntric spre anume aduceri aminte împiedicau astfel de desluşiri.

– În luna Februarie 1470, în ziua de 27, porni Ştefan Vodă asupra Brăilei, în Muntenia, şi vărsă din plin şi mult sânge, şi arse cu desăvârşire târgul şi n-a lăsat viu nici pe copilul din pântecele mamei şi spintecă sânul mamelor şi smulse copiii din el.

Item, în luna lui Ianuarie, în acelaşi an, în ziua de 16, domnul puse să i se taie capul vornicului Isaia, cumnatul său.

În luna Martie 1471, în ziua de 7, într-o Joi. porni Ştefan Vodă în Muntenia şi avu, în aceeaşi zi, o mare bătălie cu Radu Vodă, pe un câmp de lângă târgul numit Soci. Aci omorî multă oaste şi luă în robie ca la 17.000 de ţigani.

În acest an, în luna August, în ziua de 29, într-o Joi, avu loc un cutremur de pământ nespus de puternic. În acelaşi an, în luna Septemvrie, în ziua de 14, i se aduse lui Ştefan Vodă domniţa din Mangop, cu numele Maria; era o circasiană şi a avut două fiice cu ea.

Ştefan osteni şi ceru răgaz până altădată. Adormi uşor, de parcă rănile de la încheietura şi de la glezna piciorului stâng ar fi fost şterse cu mâna de către Sfântul Gheorghe, din icoana făcătoare de minuni, pe care i-o încredinţase părintele Mitropolit şi pe care avea să o dăruiască bisericii Zografos din muntele Athos, să-i mai chinuie şi pe alţii. Fiul lui, Bogdan-Vlad, insista de multă vreme să fie aduşi medici pricepuţi din Europa, care să-i cauterizeze rănile, dar părintele Mitropolit s-a tot împotrivit cu înverşunare unor astfel de leacuri diavoleşti; dacă Măria Sa încă mai suferă, înseamnă că are vinovăţii neştiute de ispăşit, iar după aceea Sfântul Gheorghe, miluindu-se de pocăinţele sale, va face minunea mult aşteptată a vindecării totale a rănilor de la picior.

Doctorul Muriano îi ungea, zilnic, rănile cu pomezi scumpe, aduse din Italia şi chiar şi din cele mai îndepărtate colţuri ale lumii, dar leacurile acestea nu vindecau, ci doar ogoiau durerile.

– În luna lui Noiembrie 1473, în ziua de 8, într-o Luni, îşi aşeză Ştefan Vodă oastea şi steagul în Muntenia, la Milcov, de partea sa, pe malul moldovean, având 48 steaguri, şi se repeziră, în 12 grupe, cu Basarab Vodă, asupra lui Radu Vodă; şi nu ştia Radu că se apropie. Şi se grupară toate ostile, noaptea, încât nici Radu Vodă, cu oastea sa, nu ştia nimic despre asta şi nu credeau altceva decât că ar fi atât de puţini câţi zăriseră; şi, în această lună, în ziua de 18, într-o

Joi, şezu Vodă toată ziua lângă un pârău, care se numeşte Potoc, şi şezu până Sâmbătă seara; Duminică, în zori, lovi Ştefan Vodă pe Radu Vodă şi îi omori 64 mii de oameni, încât Radu Vodă abia putu să fugă, cu puţină oaste, într-o cetate, ce se numeşte Dâmboviţa.

În aceeaşi lună, în ziua de 23, veni Ştefan Vodă, cu toată oastea sa, înaintea cetăţii şi o asedie puternic, şi, noaptea, se strecură Radu Vodă din cetate. În această lună, în ziua de 24, luă Ştefan Vodă cetatea şi pătrunse cu forţa înlăuntru şi luă lui Radu Vodă pe soţia sa şi pe unica lui fiică, cu toată oastea şi comorile, dar mai cu seamă pe domniţa de sânge şi neam mare, care şi astăzi e doamnă lui Ştefan Vodă; cu ea are un fiu, pe Bogdan Voievod, şi două fete frumoase; şi mai luă toate odoarele, care aparţin unui Voievod, cu toate steagurile şi carele de cetate.

Şi şezu Ştefan Vodă 3 zile, lângă o pădure, până îşi strânse oastea toată, căci auzise cum un număr de Turci vine în ajutorul lui Radu Vodă. Aceştia sosiră în ziua de 28 a aceleaşi luni, ca la 13 mii de oameni, cu 6 mii de Munteni. Iară Ştefan Vodă îi întâmpină cu bărbăţie şi Dumnezeu îi ajută ca să-i doboare pe toţi. Pe aceia pe care îi prinse vii îi puse în cruce în ţeapă, prin buric, cam vreo 2.300; acolo şezu 2 zile şi apoi oastea sa porni la drum; şi se îndreptă cu multă pradă şi veselie spre Suceava, la scaunul ţării sale şi lăudă pe Dumnezeu, împreună cu vlădicii şi cu

arhiereii, cu boierii şi cu toată sărăcimea, căci din mila lui Dumnezeu i-a mers aşa de bine. Aşa puse Ştefan Vodă domn peste ţară în Muntenia pe Basarab Vodă; şi, după 4 săptămâni, în luna lui Decemvrie, în ziua de 20, veni Radu Vodă, cu 17 mii de Turci şi 12 mii de Munteni, şi lovi pe Basarab Vodă şi-l alungă din ţară. Iară Basarab purcese la Ştefan Vodă, în Moldova, şi Turcii, după el, până la Bârlad, prădând, însă n-au aşteptat pe Ştefan Vodă şi s-au întors acasă. Porni dară Ştefan Vodă din nou în Muntenia şi arse straşnic ţara în cale, în 14 zile ale lunii Martie. Era prea frig, încât nu putea să rămână cu oastea acolo în tabără şi se întoarse din nou acasă. Dar aduse cu el, la Suceava, şi mulţi prizonieri, aşa că, într-o zi, puse să se spânzure 700 înaintea cetăţii.

Pentru acele vremuri, a pune în cruce în ţeapă 2.300 de prizonieri şi a spânzura de copaci, la Suceava, înaintea cetăţii, alţi 700 de prizonieri însemna o laudă adusă lui Dumnezeu. Tradiţia sacrificiilor umane dura de milenii, iar creştinismul, şi cel catolic, şi cel ortodox, nu doar că aproba, ci şi glorifica astfel de monstruozităţi, nu doar străine, ci şi opuse spiritului lui Iisus. Iar Dumnezeu încă se mai bucura, prin intermediul unşilor săi pământeşti, de suferinţa înfrânţilor, oricât de inuman se manifesta aceasta. Ştefan, ca şi vărul lui, Vlad Ţepeş, avea atâta dezarmantă încredere în „voia lui Dumnezeu” sau a sfinţilor,

exprimată de mitropolit, încât îşi îndura, cu speranţă deşartă. Chiar şi propria-i suferinţă.

– În luna lui Octombrie 1474, în ziua întâia, plecă Ştefan Vodă din nou în Muntenia, cu Basarab, cu oaste multă, şi ajunse la o cetate, ce se numeşte Teleajen, şi prinse pe pârcălabi şi le tăie capul, şi luă cu el mulţi ţigani, care erau acolo, şi puse să se taie mulţi dintre ţigani, încât sângele prinse a curge din cetate; şi dete foc cetăţii şi aşeză pe Basarab iarăşi domn în ţară, şi îi dete ţara în stăpânire şi pedepsi pe mulţi boieri, care nu-l ascultase. În aceeaşi lună, în ziua de 4, veniră Ungurii, cu Ţepeluş Vodă, şi se bătură cu Basarab, şi nu putură să-i răpească nimic Ungurii. Şi dacă Ştefan Vodă se întoarse acasă, în ţara sa, iar veniră Ungurii, cu Ţepeluş, în 20 de zile ale aceleiaşi luni şi cuceriră ţara de la Basarab, şi aşezară domn în ea pe Ţepeluş; presupuseră pe Radu Vodă pierdut, fiindcă nimeni nu ştia încotro apucase şi tot aşa pe Basarab Vodă.

În acelaşi an, în luna lui Februarie, în ziua de 9, luară Turcii Caffa şi încărcară 32 de corăbii mari cu pradă şi cu comori mari, şi, în ultima corabie, 12 feciori de orăşeni şi 4 Turci; şi îi trimiseră pe aceştia anume la Constantinopol; iară tinerii se sfătuiră, când se găsiră pe mare, cum ar putea să se scape de Turci şi se hotărâră, pe la ora 1 din noapte, ca să-i omoare; era în ziua de 19 Februarie, într-o Sâmbătă, noaptea; înjunghiară dară pe Turci şi Dumnezeu le ajută ca

vântul să ducă toate corăbiile la Chilia; şi veni Ştefan Vodă sau oamenii lui, cu 400 de care, şi luară toate averile prădate, cu tineri, cu tot, şi le duse la Suceava; iară domnul dete găzduire tinerilor în Suceava. Totodată, Cafeenii şi Veneţienii aflară că tinerii ar fi la Ştefan Vodă şi se bucurară mult de aceasta. Îi trimiseră şi foarte mulţi bani şi florini ca să lase pe tineri liberi; iară Ştefan Vodă îmbrăcă pe toţi tinerii şi îi lăsă complet liberi; şi pe cei ce voiră să se ducă acasă îi lăsă să rămână în Ţara Românească. Mulţi dintre ei au rămas la Suceava, care încă şi astăzi or mai fi acolo.

În acelaşi an, până în luna lui Ianuarie 1475, trimise împăratul turcesc foarte mulţi soli, unul după altul, la Ştefan Vodă, ca să-i dea înapoi comorile şi pe tineri, ceea ce n-a făcut. Asta să fi fost cam până pe la Ianuarie.

În luna lui Ianuarie, în ziua de 10, într-o Joi, avu Ştefan Vodă o mare bătălie cu Turcii, nu departe de Vaslui, la o apă ce se cheamă Bârlad. Îi ajută şi Dumnezeu că bătu pe Turci cu desăvârşire, cam la o sută de mii de mulţi şi 17 mii de Munteni, care erau cu ei, încât Turcul abia putu scăpa. Şi au mai fost urmăriţi încă 8 mile întregi, pe un noroi mare.

În luna lui Iulie 1476, în ziua de 26, într-o Vineri, veni Otman, împăratul turcesc, cu 200.000 de oameni şi se bătu cu Ştefan Vodă pe un câmp, lângă un pârău ce se cheamă Valea

Albă. Şi omorâră Turcii lui Ştefan Vodă toată oastea sa şi pe căpitanii ei şi pe boieri, încât se întoarse cu puţină oaste. Îi arse aproape ţara toată, dar nu putu să-i ia nici o cetate. Asedie împăratul şi o cetate cu numele Neamţ; iară cei din cetate traseră în tunul cel mare şi împuşcară şi pe meşterul tunar. Atunci împăratul plecă. Dară Ştefan Vodă adună din nou o oaste, ca la 16.000 de oameni, şi se arătă Turcilor; Turcii crezură că el ar fi dobândit ajutor de la Poloni sau de la Unguri şi fugiră spre casă; totuşi le smulse Ştefan Vodă mulţi luptători.

Caloianul îşi aminti. Pe atunci, se afla la Veneţia, ca ambasador al nepotului său, şi trăia cu mare îngrijorare acea cumpănă a destinului. Din fericire, o scrisoare a preotului Baltazar de Piscia, trimisă Papei, informa despre „ultimele noutăţi căpătate de la 5 tineri genovezi, care, fiind robiţi de către turci, la luarea coloniei genoveze Caffa din Crâm, şi trimişi la Constantinopole, cu alţi 122 tineri, au reuşit, pe drum, separându-se prin furtună vasul ce-i ducea de restul flotei otomane, a ucide pe corăbierii turci şi a scăpa la Kilia, unde însă, în loc de a dobândi libertatea, au fost robiţi iarăşi de către Ştefan cel Mare, domnul Moldovei sau Valahiei mici, şi dăruiţi ca sclavi la nişte boieri din Suceava, unde au petrecut, apoi, 10 luni, până ce au fugit în Polonia, cu ocaziunea intrării turcilor în Moldova. Aceşti genovezi au povestit că preludiul războiului a fost vestea despre planul lui Basarab,

Domnul Valachiei mari de a năvăli în Moldova, ceea ce a silit pe Stefan Vodă, pentru a împiedica trecerea muntenilor, să-şi facă o cetăţuie lângă Dunăre, unde a mers cu 40.000 ostaşi, „nobili şi ţărani”, armaţi mai toţi cu arcuri, suliţe şi săbii. Tot atunci însă a sosit ştirea în Suceava despre apropierea a vreo 30.000 de tătari, care au cuprins oraşul Ştefăneşti şi au robit 15.000 de nobili, iar Doamna lui, cu toate tezaurele, s-a retras la cetatea Hotin.

Aflând acestea, Stefan Vodă a lăsat în cetăţuia de lângă Dunăre pe cumnatul său, Şendrea, cu 1.000 călăreţi, iar el însuşi, cu restul oştirii, a mers în contra tătarilor, pe care însă n-a putut să-i ajungă, fugind ei cu toată prada lor. Întorcându-se, atunci, la Dunăre şi văzând că ostaşii săi murmură, zicând că stau în tabără deja de 2 luni, pe când tătarii le-au robit nevestele şi copiii, ba unii începuseră a dezerta, Ştefan Vodă a concediat armata, pe 15 zile, poruncind ca, după expirarea acestui termen, să revină cu toţii la Dunăre; iar el a rămas numai cu 10.000 nobili, afară de care mai erau 1.000 călăreţi, subt vistiernicul Iuga, la paza malului Dunării contra turcilor. Turcii însă, fiind prea numeroşi, Iuga a fugit la cetăţuie, iar însuşi Ştefan s-a retras, cu cei 10.000, într-o pădure de lângă Vaslui. Turcii, după ce au luat cetăţuia şi s-au odihnit acolo, au început a înainta pe teritoriul Moldovei. Vasluienii au fugit. De asemenea, se pregăteau a fugi sucevenii, aflând, de la un ambasador polon,

despre apropierea turcilor, cu care era şi domnul muntenesc Basarab.

Atunci Ştefan a ars Vasluiul şi toate oraşele pe unde ar fi putut veni turcii, precum Iaşi, Bacău, Roman şi Baia, fugind locuitorii acestora, cu averile lor, parte în Ungaria şi parte în Galiţia. Lăsând, după aceea, o garnizoană în Suceava, Ştefan a riscat o bătălia contra turcilor într-o pădurice, la depărtare de o jumătate de zi de la Baia, dar a fost bătut şi abia a scăpat, cu vreo 20 de călăreţi, la oraşul Sniatin unde acela care mi-a narat acestea l-a văzut mâncând într-o tavernă: *ibiqe, qui talia mihi narravit, dixit se Dominum Stephanum cum paucis vidisse in quadam taberna comedentem*.

De aci a plecat la Cameniţa, oraş polon aproape de Hotin, unde se afla nevasta sa, unde s-a apucat să strângă oaste. În acest timp, turcii asediau Suceava, având în capul lor pe însuşi Sultanul, care aducea cu sine, pentru a pune pe tronul Moldovei, pe fiul unui Petru Vodă, ce fusese altădată domn, înainte de Ştefan”.

Descriere lui Baldassar de Piscia, avea şi un postscriptum, pe Caloianul îl citi cu nesaţ:

„Toate acestea erau scrise, când veni la mine un oarecare Ilesita din Ungaria, care îmi spuse că a văzut aprinse focuri de bucurie şi a auzit cântându-se *Te deum*, fiindcă Ştefan,

Domnul moldovenesc, a nimicit o armată turcă de 14.000 oameni, Întrebându-l când s-a făcut această luptă, mi-a răspuns că nu ştie. Aceasta se esplică, pe de o parte, prin aceea că Ştefan şi-a strâns o oaste în Cameniţa, la care s-au mai adaos toţi moldovenii câţi se retrăsese mai dinainte în locuri sigure, iar pe de alta, că turcii şi-au slăbit puterile, împrăştiindu-se cete-cete prin Moldova".

Ştefan continuă, urmându-şi şirul propriilor gânduri:

– În luna lui Decembrie 1477, în ziua de 19, luă Voievodul în căsătorie pe fiica lui Radu Vodă, pe care i-a luat-o cu de-a sila.

În luna lui Iunie 1479, în ziua de 22, începu Voievodul să zidească Chilia şi o isprăvi în aceeaşi vară, cu 8 sute de meşteri zidari şi 17 mii de lucrători. În aceeaşi lună, în ziua de 16, născu Doamna lui Ştefan pe fiul lor Bogdan, fiul lui Ştefan Vodă, care trăieşte, cu mila lui Dumnezeu, şi astăzi.

În luna Iulie 1481, în ziua de 4, într-o Duminecă, avu Ştefan Vodă încă o mare bătălie cu Ţepeluş Vodă, în Muntenia, lângă o apă ce se numeşte Râmnic, şi Dumnezeu ajută lui Ştefan Vodă, căci bătu tare pe Ţepeluş Vodă, cu toată oastea lui, şi câştigă lupta şi omorî pe Ţepeluş şi puse domn în Muntenia pe Vlad Vodă, al cărui

fiu şi azi trăieşte şi e domn în Muntenia. Atunci a căzut şi cumnatul lui Ştefan Vodă, numit Şandru, un boier de ispravă.

În luna Martie 1482, în ziua de 10, într-o Duminecă, ocupă Ştefan Vodă, la graniţa cu Turcia, o cetate cu numele Crăciuna şi aşeză în ea doi pârcălabi, cu numele Vâlcea şi Ivanco.

În luna Iulie 1583, în ziua de 14, Turcii loviră şi deteră asalt Chiliei şi o luară. În acelaşi timp, în luna August, în ziua de 7, luară Turcii şi Cetatea Albă, iară lumea nobilă o duseră cu ei la Constantinopol.

În luna lui Iunie 1484, ziua a treia, începu Voievodul să zidească o cetate la Târgul Romanului, iară în luna lui August, în 11 zile, plouă cu sânge asupra aceleiaşi cetăţi şi se lăsă voievodul de ridicat şi zidit.

În luna Septembrie 1485, în ziua întâia, plecă Ştefan Vodă la regele polon, la Colomeia, şi fiindcă voievodul era la rege, veniră Turcii în taină, cu Hronoda Petru Vodă, la Suceava, iar dacă Suceava nu voi să se predea, arseră oraşul şi pustiiră întreaga ţară. Şi regele nu voi să-l creadă pe Ştefan Vodă şi nu-l lăsă să plece. Iar când regele îl lăsă să plece, puse pe fiul său Albert, cu o mică oaste, să meargă într-ajutor. Şi se întoarse regele Albert, din nou, la Kolaczyn şi însărcina pe câţiva comandanţi, ca dumnealui Czetny (?),

dumnealui Weissdorfer şi Ian Polak, să se ducă cu el Ştefan Vodă, cu puţină oaste. Şi se purtară vitejeşte pe lângă Vodă, încât, oricum, mulţi Turci au fost înmormântaţi la Cătlăbuga.

În luna Martie 1486, în ziua de 6, într-o Luni, se bătu Ştefan Vodă cu Hronoda, la Bulgari, ce-i zice Şcheia, pe apa numită Siret. Atunci Hronoda Petru Vodă lovi pe Ştefan Vodă şi câştigă lupta; şi fiindcă Ştefan Vodă căzu de pe cal şi şezu între morţi, de dimineaţă, până la amiază, veni un boier călare, cu numele Purece, care recunoscu pe Ştefan Vodă. Plecă atunci voievodul pe cal şi îşi adună oastea sa; trimise la Petru Vodă pe un boier, cu numele Pântece, care se predă lui Petru Vodă şi-l conduse afară din luptă, asigurându-l că a şi câştigat bătălia; şi îi tăie capul, cu tovarăşii săi, lui Petru Vodă şi aduse capul lui Ştefan Vodă; iară Ştefan Vodă rămase domn în ţară cu ajutorul lui Dumnezeu.

Iară după 2 ani, trimise Ştefan Vodă pe un căpitan de oaste în Pocuţia şi o luă până la Halici; şi după 4 ani, veni dumnealui Nicolai Halicki şi îi omorî oastea sa la Rohatyn. Atunci fugi căpitanul de oaste la Cetatea Albă; Ştefan Vodă află acest lucru şi trimise, pe ascuns, după el şi-l prinseră la Cetatea Albă, cu slugile lui 36 cai. Îl aduseră la Suceava; aci şezu un an întreg închis; şi după ce trecu anul, voievodul îl liberă şi-l puse din nou să ocupe Pocuţia. Iară el ocupă ţara din nou, până la Halici. Odată, într-o Duminecă, poposise el într-

un sat, lângă Colomeia, şi veniră Polonii asupra lui şi-l prinseră pe el şi pe alţi cinci. Îl duseră la Koc marele său castelan, cu numele Repka „negustorul” şi i se tăie capul. Pe tovarăşi şi pe ceilalţi îi aruncară de vii de pe cetate, la Koc.

În anul după cum se socoteşte de la naşterea lui Cristos 1497, în luna lui Aprilie, la începutul lunii, sosi regele polon în Lwów, cu mare mobilizare a poporului său şi a altor neamuri, ca Prusienii, cu intenţiunea de a porni contra Turcilor. Trase acum Craiul către Moldova, asupra lui Ştefan Vodă, şi merse prin ţara sa, prin Polonia de Sud, o vară întreagă. Iar când veni luna Septemvrie, în ziua întâia, ajunse Craiul în ţara voievodului, la Şepeniţi; atunci sosiră solii lui Ştefan Vodă, cu numele Tăutul, marele logofăt, şi Isac, marele vistiernic, cu solia că regele trebuie să meargă contra Turcilor. Iară regele puse ca solii să fie prinşi şi duşi la Cetatea de Sus din Lwów. Porni apoi însuşi cu toată oastea sa spre Suceava, iar în ziua de 16 Septemvrie se găsi înaintea cetăţii Suceava. Şi o asedie, cu forţe mari, 21 de zile şi nopţi, apoi plecă de la cetatea Suceava, în ziua de 9 Octomvrie, într-o Miercuri, în ziua Sf. Dionisie-Dumitru. Într-o Joi, în ziua de 17 Octombrie, li se întâmplă Polonilor o mare nenorocire, în Codrul Cosminului, încât regele scăpă cu puţină oaste, după cum e cunoscut tuturor vecinilor.

În anul, după cum se socoteşte de la naşterea lui Cristos, 1499, în luna Februarie, ajunse Malkocz, cu mulţi Turci, în Polonia, până la Halici. Şi veni o iarnă grea şi ger, zăpadă, încât mulţime dintre ei îngheţară şi muriră de foame, căci nu puteau să treacă Nistrul; şi plecară înapoi în mare sărăcie şi foamete; iar când sosiră în Moldova, între Nistru şi Prut, voiră să treacă Prutul. Iară Ştefan Vodă îşi orândui oastea şi puse să omoare pe Turci în toate chipurile, încât omorî mai mult de 80 de mii de Turci. Şi puse să-i arunce pe toţi în Prut

Ştefan cel Mare începuse să-i povestească doctorului Matteo Muriano în ziua de 28 aprilie 1502, dar cronica nu a mai fost dusă până la capăt, pentru că, prin august, sănătatea veneţianului s-a înrăutăţit, el murind şi fiind îngropat la Suceava, pe la jumătatea lunii octombrie a anului 1502. Ştefan cel Mare rămânea din ce în ce mai însingurat, într-o ţară deja pusă iarăşi pe uneltiri. Fiul său, Bogdan, preocupat să aducă, în sfârşit, medicii care să-i tămăduiască piciorul tatălui său, nu prea lua seama la uneltirile ce se urzeau în Moldova. În 11 octombrie 1503, Ştefan nu-şi mai putea mişca mâinile şi picioarele, pentru că morbul se extinsese.

Leonardo de Massari, noul medic, scria, într-un raport din 26 iulie 1504, că, în vreme ce Ştefan îşi îndura supliciul ultimelor zile de viaţă, „boierii s-au apucat a se certa despre alegerea

unui nou Domn, unii preferând pe cel mai mare fiu, alţii pe cel mai mic, ce se afla în Turcia; acestea ajungând la ştirea lui Ştefan, pe când era aproape de agonie, el s-a arătat, la moarte, ca şi în viaţă şi sănătate, teribil şi prudent în acelaşi timp, *qual cossi come in vita et sanita ita in morte mostro esser et terribile et prudente*. Făcând să-l ducă cu patul în câmp, unde se discuta alegerea domnească, acolo porunci să prindă şi să taie pe principalii agitatori.

Pe urmă, ţinu aci un discurs, declarând că ştie că moare şi nu-i împiedică pe dânşii de a alege la domnie pe oricine vor voi dintre fii săi, dar acesta să fie cel mai capabil de a apăra ţara; atunci toţi au aclamat pe fiul cel mai mare, căruia au jurat pe loc credinţă, însuşi Ştefan urcându-l pe tron. După aceea, muribundul erou s-a întors în palat şi peste două zile a murit, urmându-i la domnie acel fiu, Bogdan-Vlad, cunoscut drept Bogdan cel Orb, căruia se spera că nu se vor opune nici turcii şi care are acum un ambasador în Ungaria".

*

Într-un amurg din miezul verii anului 1504, pe cărările şerpuite ale Rarăului urcau spre cer doi călăreţi, amândoi cu câte o piele de urs drept mantie, cu labele ursului fluturând încrucişate pe piept cu câte o fibulă aurită. Târziu, când Sfântul Cer învelea în tăcere purpurie stâncile

nemuritoare ale Muntelui Sacru, călăreţii au poposit lângă Piatra Şoimului, unde, descălecând, au desfăcut şeile de pe cai, lăsându-i slobozi în nemărginire, apoi s-au îndreptat spre chenarul albastru al tainicei despicături a muntelui.

– Aţi ajuns?, se auzi vocea blândă, dar nepământească a Marelui Păstor.

– A fost cale lungă, răspunse unul dintre ei.

– Da, a fost nesfârşită calea…

Undeva, departe, la o stână dinspre valea Bistriţei s-au auzit trâmbiţele ciobăneşti; întreg universul mirosea discret a lapte proaspăt muls şi a focuri de veghe pe căile vieţii celor doar vieţii ursiţi. Înspre răsăritul tot mai neguros păşeau învălmăşite pădurile, cu o grabă pripită şi de neînţeles. La poalele Rarăului, apele râului sacru Moldova ţeseau cântece de vitejie, pe care să le încredinţeze veacurilor ce aveau să vină.

Urmat de cei doi oaspeţi, Marele Păstor intră în măruntaiele Templului Rarăului, ferecând intrarea pentru totdeauna.

Cuprins